

๖๘๐
พ.ร.บ.

ก. ๕๕๕๘

ไวยากรณ์ไทย

อักษรวินิ

ของ

พระยาอุปกิตศิลปสาร

(หม่อม กาญจนาวรรณ เปรียญ)

พิมพ์ครั้งที่ ๓๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๕๒

ราคาเดิม ๓.๕๐ บาท

พิมพ์จำหน่ายที่ไทยวัฒนาพานิช

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

๕๕
๑.

ไวยากรณ์ไทย

อักขรวิธี

ของ

พระยาอุปทิศศิลปสาร

(นาม กาญจนาวุธ เปรียญ)

พิมพ์ครั้งที่ ๓๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๕๒

ราคาเล่มละ ๓.๕๐ บาท

พิมพ์จำหน่ายที่ร้านรัตนพานิช

ประวัติย่อ

ของ

พระยาอุปกิตติปลสาร

ผู้แต่ง

อำมาตย์เอก พระยาอุปกิตติปลสาร (นัม กาญจนาชิวะ) บ.ช., จ.ม., จ.ช., ร.ค.ม. (ค), ป. ๖., ป.ม. นายหมู่ใหญ่เดื่อป่า, อาจารย์พิเศษ แผนกภาษา ไทย และ ภาษา โบราณ ตะวันออก แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อาจารย์พิเศษสอนภาษาไทยโรงเรียนฝึกหัดครูประถม, กรรมการสอบได้วิชาชุดक्रमขยม, กรรมการชำระปทานุกรม เป็นบุตร นายหว่าง และนางปลัง เกิด ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๒ (วัน ๗๖ ปีเถาะ) ถึงแก่อนิจกรรม ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดดัดสันเทฬาราม ส้มเด็จพระวันรัตน์ (แดง) เป็นพระอุปัชฌาย์

ตำแหน่งในหน้าที่ราชการ ครูฝึกหัดสอนโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ สายส่วดี (พ.ศ. ๒๔๔๓), ครูของโรงเรียนสวนกุหลาบ วัดมหาธาตุ (พ.ศ. ๒๔๔๔), ครูโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านส้มเด็เจ้าพระยา (พ.ศ. ๒๔๔๕), ข้าราชการตรวจการศึกษ (พ.ศ. ๒๔๕๓), พนักงานกรมราชบัณฑิต (พ.ศ. ๒๔๕๕), ปลัดกรมตำรา (พ.ศ. ๒๔๖๒), หัวหน้าแบบเรียนกรมวิชาการ (พ.ศ. ๒๔๗๔), อาจารย์พิเศษแผนก ภาษาไทยและภาษาโบราณตะวันออก (พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๔)

๒
หนังสือที่แต่งและที่พิมพ์แล้ว

๑.	ไวยากรณ์ไทยว่าด้วย	อักษรวิธ	{ พิมพ์ครั้งที่ ๕
พ.ศ. ๒๔๗๘
๒.	” ” ”	วจีวิภาค	{ พิมพ์ครั้งที่ ๕
พ.ศ. ๒๔๗๘
๓.	” ” ”	วากยสัมพันธ์	{ พิมพ์ครั้งที่ ๓
พ.ศ. ๒๔๗๓
๔.	” ” ”	ฉันทลักษณ์	{ พิมพ์ครั้งที่ ๓
พ.ศ. ๒๔๗๓
๕.	มหาภารตยทศคาถาตอน		พ.ศ. ๒๔๗๕
๖.	เรื่องปลัดทูล	ทั้งที่เป็นคำประพันธ์บางเรื่อง และทั้งที่เป็นร้อยแก้ว	ลงในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งใช้นามปากกาว่า ‘ตามเถรนิม’ ‘พระมหานิม’ ‘ม.ท.น.’ ‘อ.น.’ ‘อ.น.ก.’ ‘อนิกา’ และ ‘อนิก คำขวัญ’ (พ.ศ. ๒๔๓๗—๒๔๗๕)

คำนำ

ลยามไวยากรณ

อักษรวิธี

พิมพ์ครั้งที่ ๑

คำรณลยามไวยากรณ อักษรวิธี เดิมกรมศึกษาธิการ ได้เรียบเรียงขึ้นเป็นครั้งแรก ภายหลังท่านเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ได้เรียบเรียงขึ้นอีกเล่ม ๑ โดยย่อจากฉบับเก่า และมีแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้างตามสมควร กอปรด้วยได้อาศัยศึกษาเล่าเรียนเป็นลำดับมา แต่คำรณอักษรวิธีทั้ง ๒ เติมนนหาจบบริบูรณ์ไม่ ค้อมแต่ภาคที่ ๑ ว่าด้วยลักษณะตัวอักษร กับภาคที่ ๒ ว่าด้วยวิธีประสมอักษร ยังขาดภาคที่ ๓ ซึ่งว่าด้วยวิธีใช้ตัวอักษรอยู่

ครั้นมาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ ข้าพเจ้าต้องเป็นผู้แต่งปาฐกถาว่าด้วยภาษาไทยที่สามคณาจารย์สโมสร จำเป็นต้องดัดคำรณลยามไวยากรณ อักษรวิธีเป็นต้น เห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงได้เรียบเรียงคำรณอักษรวิธี เติมนนขึ้น ในภาคที่ ๑ และที่ ๒ นั้น ได้อาศัยอักษรวิธีเดิมทั้ง ๒ เติมนนเป็นเหตุ ซึ่งนับว่าเป็นพระเดชพระคุณมาก และได้จัดระเบียบหมวดหมู่ใหม่ ทั้งแก้ไขตัดทอน และเพิ่มเติมขึ้นอีก ตามที่เห็นสมควร ส่วนภาคที่ ๓ ว่าด้วยวิธีใช้อักษรนั้น ได้พยายามเรียบเรียงขึ้นเอง นับว่าเป็นของเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งเข้าใจว่าคงจะมีขอเคลื่อนคลาดหรือบกพร่องเกินเดี่ยวยุมาก

ง

ถ้าท่านผู้ใดได้อ่าน เห็นว่ามีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องเกิน
ณแห่งใด หรือควรแก้ไขดัดแปลงเป็นอย่างไร ขอได้โปรดกรุณา
เตือนแนะนำมายังข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะมีความยินดีและขอบใจเป็นอันมาก
เพื่อจะได้เอาไว้นำแก้ไขให้ถูกต้องขึ้น ในเวลาที่พิมพ์คราวหน้า

วันที่ ๓ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๖๓

อ. ท. พระอุปทิศศิลปสาร

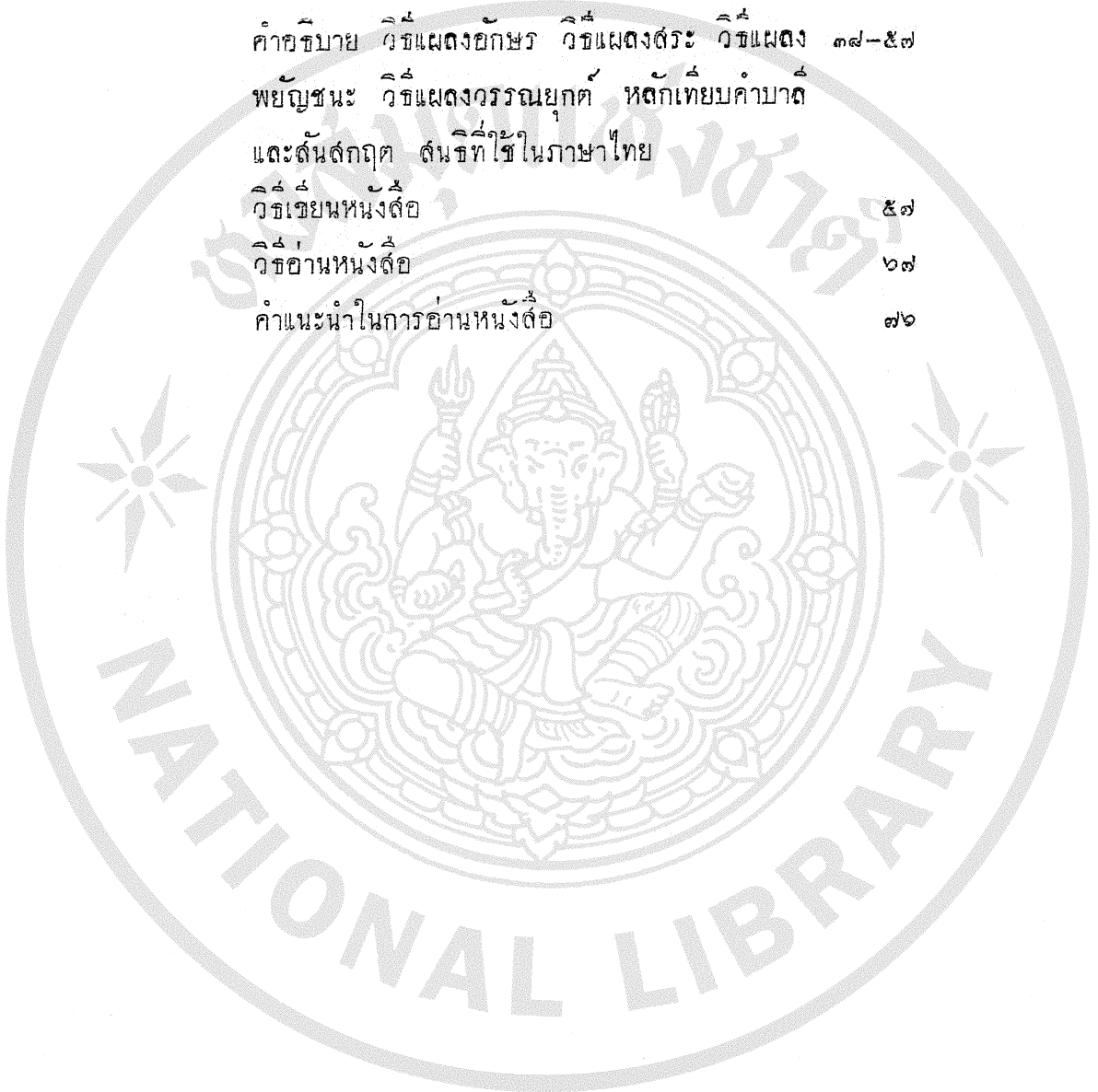
สารบัญ

ไวยากรณ์ไทย – อักษรวิธี

	หน้า
คำอธิบาย – อักษรวิธี	๓
ภาคที่ ๑ ลักษณะอักษร	
เสียงในภาษาไทย ตัวอักษรตรงตามเสียง มลราก	๒-๒๒
แห่งตัวอักษร สระ รูปสระ เสียงสระ จำแนกสระ	
พยัญชนะ รูปพยัญชนะ รูปเครื่องหมายกำกับ	
พยัญชนะ เสียงพยัญชนะ จำแนกพยัญชนะ	
วรรณยุกต์ รูปวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์	
จำแนกวรรณยุกต์ ไตรยางศ์ อักษรคู่อักษรเดี่ยว	
แบบหลักวรรณยุกต์	
ภาคที่ ๒ วิธีประสมอักษร	
พยางค์ วิธีประสมอักษร จำแนกวิธีประสมอักษร	๒๓-๓๗
ส่วนของพยางค์ พยัญชนะต้น พยัญชนะประสม	
ส่วนสระ ส่วนตัวสะกด ส่วนวรรณยุกต์ ส่วนตัว	
การันต์ วิธีกระจายอักษร ตัวอย่างกระจายอักษร	

ภาคที่ ๓ ลักษณะใช้อักษร

คำอธิบาย	วิธีแสดงอักษร	วิธีแสดงสระ	วิธีแสดง	๓๗-๕๗
พยัญชนะ	วิธีแสดงวรรณยุกต์	หัดเทียบคำบาลี		
และสันสกฤต	สันธิที่ใช้ในภาษาไทย			
วิธีเขียนหนังสือ				๕๗
วิธีอ่านหนังสือ				๖๗
คำแนะนำในการอ่านหนังสือ				๗๖

ไวยากรณ์ไทย

อักษรวิธ

คำอธิบาย

อักษรวิธ

ข้อ ๑. อักษร เป็นภาษาบาลีได้แก่ 'อักษร' ในภาษาสันสกฤต แปลความว่า ตัวหนังสือ คือเครื่องหมายที่เขียนแทนถ้อยคำที่พูดจากัน

อักษรวิธ ก็คือแบบแผนท้าวด้วยตัวหนังสือ พร้อมทั้งวิธีเขียนอ่านและใช้ตัวหนังสือให้ถูกต้องตามความนิยม ท่านจัดขึ้นเป็นตำราแผนกหนึ่งให้ชื่อว่า 'อักษรวิธ' ที่จริงตำราอักษรวิธนั้นหาใช่ตำราไวยากรณ์ไม่ เพราะตำราไวยากรณ์นั้น ว่าด้วยระเบียบแบบแผนของภาษาที่คนเราใช้พูดจากัน แต่ตำราอักษรวิธนั้นว่าด้วยเครื่องหมายใช้แทนภาษาอีกชั้นหนึ่ง แต่เพราะว่าภาษาของใช้ตัวหนังสือสำหรับเขียนอ่านเป็นหนังสือ ท่านจึงได้จัดตำราอักษรวิธไว้ในจำพวกตำราไวยากรณ์และจัดไว้เป็นเบื้องต้นแห่งตำราไวยากรณ์

ตำราอักษรวิธ แบ่งเป็น ๓ ภาค คือ :-

- (๑) ภาคที่ ๑ ว่าด้วยลักษณะอักษร
- (๒) ภาคที่ ๒ ว่าด้วยวิธีประสมอักษร
- (๓) ภาคที่ ๓ ว่าด้วยวิธีใช้อักษร

ภาคที่ ๑ ลักษณะอักษร

เสียงในภาษาไทย

ข้อ ๒. บรรดาเสียงในภาษาไทยที่ไพศจากนโมย ๓ อย่างคือ

(๑) เสียงแท้ คือเสียงที่ออกมาจากลำคอตรง ๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ฟันหรือริมฝีปากดัดแปลงให้ปรวนแปรไป เช่น เสียงเด็กอ่อน ๆ หรือสัตว์ร้องออกมา ปรากฏเป็น ออ, อา, อือ, เออ. เป็นต้น

(๒) เสียงแปร คือเสียงแท้ที่เปล่งออกมาแล้วจะดัดฟันให้กระทบคอ เพดาน ฟัน หรือริมฝีปาก ทำให้เสียงปรวนแปรเป็นเสียงต่าง ๆ ไป ปรากฏเป็น กอ, จอ, คอ, บอ, เป็นต้น

(๓) เสียงดนตรี คือเสียงแท้หรือเสียงแปร ซึ่งผู้เปล่งทำให้เป็นเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ อย่างเสียงเครื่องดนตรี ปรากฏเป็น กอ, ก้อ, กอ, ก้อ, กอ. เป็นต้น

ตัวอักษรตามเสียง

ข้อ ๓. เมื่อเสียงในภาษาไทยไพศจากนโมย ๓ อย่างเช่น ทาน จึงได้ตั้งตัวอักษรขึ้นเป็น ๓ อย่าง เพื่อบแทนเสียงทั้ง ๓ นั้น คือ

(๑) อักษรสำหรับแทนเสียงแท้ให้ชื่อว่า 'สระ'

(๒) อักษรสำหรับแทนเสียงแปรให้ชื่อว่า 'พยัญชนะ'

(๓) อักษรสำหรับแทนเสียงดนตรีให้ชื่อว่า 'วรรณยุกต์'

มูลรากแห่งตัวอักษร

ข้อ ๔. ตัวอักษร คือ สระ และพยัญชนะนั้น มีรากเง้ามาจากภาษาบาลีและสันสกฤต มีหลักที่จะดังเกิดได้ คือ

(๑) ลักษณะรูปตัวอักษรของชาติต่าง ๆ ที่ถ่ายแบบมาจากบาตและสันตักฤต เช่น เขมร ลาว มอญ ฯลฯ ยังสังเกตได้ว่าตะม้ายคล้ายคลึงกัน

(๒) การจัดลำดับตัวอักษรก็คล้ายกัน คือเอาสระไว้ก่อน แล้วถึงพยัญชนะ และจัดเป็นวรรค ๆ เรียงกันไปตามลำดับฐาน (ที่เกิดของอักษร) คือคอ เพดาน บุ่มเหียงอก ฟัน และริมฝีปาก

(๓) วิธีประสมอักษรเอาสระไว้ข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง ข้างบนบ้าง ข้างล่างบ้าง

ส่วนวรรณยุกต์นั้นในภาษาบาตและสันตักฤตไม่มี ที่จริงไม่ว่าภาษาใด ย่อมมีเสียงดนตรีคอเสียง ดัง ๆ ต่ำ ๆ ด้วยกันทั้งนั้น แต่บางภาษาก็ไม่นิยมให้เนื้อความของคำคมเสียงดังต่ำนั้นแปลกกันออกไป เช่นจะกล่าวว่ ‘ชา’ ‘ชา’ หรือ ‘ชา’ ก็มเนื้อความอย่างเดียวกัน เพราะฉะนั้นภาษาเหล่านั้นจึงไม่จำเป็นต้องตงตัวอักษรแทนเสียงดนตรี เช่น ภาษาบาต สันตักฤต อังกฤษ เป็นต้น จึงนับว่าไม่มีวรรณยุกต์ แต่บางภาษาก็นิยมใช้พดเสียงดังคำให้มีความหมายต่างกัน เช่น ภาษาจีน ส่วนไทยเราอยู่ใกล้จีน และนิยมใช้ตำแหน่งดนตรีคล้ายจีน จึงตงตัวอักษรจำพวกวรรณยุกต์เพิ่มเติมขึ้นเพื่อให้พอกับตำแหน่งที่ใช้อยู่

สระ

รูปสระ

ข้อ ๕. สระในภาษาไทยนั้นแปลกออกไปจากบาตและสันตักฤตและภาษาอื่น ๆ ที่ถ่ายแบบมาด้วยกัน คือ ภาษาเหล่านั้นมีรูปสระเป็น

๒ ชนิด ใช้เขียนโดด ๆ ชนิดหนึ่ง ใช้ประสมกับพยัญชนะอีกชนิดหนึ่ง แต่ในภาษาไทยมีแต่รูปสระที่ใช้ประสมกับพยัญชนะอย่างเดียว เมื่อต้องการจะเขียนโดด ๆ ก็เอาตัว ‘อ’ ซึ่งจัดไว้ในพวกพยัญชนะ มาประสมเข้า ออกเสียงเช่นเดียวกับสระเปล่า เช่น อา, อุ, เอ, เป็นต้น เว้นแต่สระ ฤ ฦ ฦ ฦ ๕ ตัวเขียนโดด ๆ ก็ได้ ประสมกับพยัญชนะก็ได้ เช่นเดียวกับสระอังกฤษ และรูปสระนั้นบางทีก็ใช้รูปเดียวเป็นสระหนึ่ง บางทีก็ใช้หลายรูปประสมกันเป็นสระหนึ่ง มีต่าง ๆ กันเป็น ๒๑ รูปดังนี้

(๑) ะ เรียก วิสรรชนีย์ สำหรับประสมหลังเป็นสระอะ และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เออะ แอะ โอะ เอะ เออะ เอียะ เอือะ อือะ

(๒) ั เรียก ไม่วัดหรือหันอากาศ สำหรับเขียนข้างบนเป็นสระอะเมื่อมีตัวสะกด และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อือะ อัว

(๓) ุ เรียกไม้ไค้ สำหรับเขียนข้างบนแทนวิสรรชนีย์ในสระ บางตัวหมดตัวสะกดเช่น เอ็น แ็น อือน ำ ๓ ๔ และใช้ประสมกับตัว ก เป็นสระ เอะ มีไม้โท คือ กั (อ่านเกาะ)

(๔) ำ เรียก ตากข้าง สำหรับเขียนข้างหลังเป็นสระ อา และประสมรูปอื่นเป็นสระ เอะ อำ เอะ

(๕) ิ เรียก ฟินท์ อี สำหรับเขียนข้างบนเป็นสระ อี และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อี อี อี เอียะ เอีย เอือะ เอือ และใช้แทนตัว อ ของสระ เออ เมื่อมีตัวสะกดก็ได้ เช่น เกอน เป็น เกิน

(๖) ึ เรียก ฝนทอง สำหรับเขียนข้างบนฟินท์ อี เป็นสระ อี และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอียะ เอีย

(๗) ° เรียก นฤคหิต หรือหยาดน้ำค้าง สำหรับเขียนข้างบน
 ตากข้างเป็นสระ อ่า, บนพินทุ อี เป็นสระ อี ในภาษาบาลีและ
 ดันดักฤต ท่านจัดเป็นพยัญชนะเรียกว่า นิคคหิต หรือ นฤคหิตสำหรับ
 เขียนบน สระ ในภาษาบาลีอ่านเป็นเสียง ง ดังกด เช่น กั กิ กุ
 อ่าน กัง กิง กุง ในภาษาสันสกฤตอ่านเป็นเสียง ม ดังกด เช่น
 กั กิ กุ อ่าน กัม กิม กุม โบราณก็นำมาใช้บ้างเช่น ชุ นุ อ่าน
 ชุม นุม ฯลฯ

(๘) ° เรียก พนหน สำหรับเขียนบนพินทุ อี เป็นสระ อี
 และประสมกับสระอื่นเป็นสระ เออะ เออ

(๘) ° เรียก ต้นเหยียด สำหรับเขียนข้างล่างเป็นสระ อู

(๙) ° เรียก ต้นค สำหรับเขียนข้างล่างเป็นสระ อ

(๑๐) ° เรียก ไม่น้ำ สำหรับเขียนข้างหน้า รูปเดียวเป็นสระ

เอ สองรูปเป็นสระ แอ และประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอะ แอะ เอเอะ
 เออะ เออ เอียะ เอย เออะ เออ เออ

(๑๑) ° เรียก ไม่นวน สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ ไอ

(๑๒) ° เรียก ไม่นตาย สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ โอ

(๑๓) ° เรียก ไม่นโอ สำหรับเขียนข้างหน้าเป็นสระ โอ และ
 ประสมกับพยัญชนะเป็นสระ โอะ

(๑๔) ° เรียก คัว ขอ สำหรับเขียนข้างหลังเป็นสระ ออ และ
 ประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อือ (เมื่อไม่มีตัวสะกด) เออะ เออ เออะ เออ

(๑๕) ° เรียก คัว ยอ สำหรับประสมกับรูปอื่นเป็นสระ เอียะ

เอียะ

(๑๗) ว เรียก คว วอ สำหรับประสมกับรูปอื่นเป็นสระ อัวะ อัว

(๑๘) ฤ เรียก คัว ฐ สำหรับเขียนเป็นสระ ฤ

(๑๙) ญา เรียก คัว รือ สำหรับเขียนเป็นสระ ญา

(๒๐) ฎ เรียก คัว ฏ สำหรับเขียนเป็นสระ ฎ

(๒๑) ภา เรียก คัว ฒ สำหรับเขียนเป็นสระ ภา

ฤ ญา ฎ ภา & ตัวนี้เป็นสระมาจากสันสกฤต จะเขียนโดด ๆ ก็ได้ ประสมกับพยัญชนะก็ได้ แต่ใช้เขียนข้างหลังพยัญชนะ

เสียงสระ

ข้อ ๖. ถึงแม้ว่าเสียงสระจะเป็นเสียงแท้ ซึ่งเปล่งออกมาจาก
ลำคอ แต่กตของอาศัยฐานคือทเกิดบางเล็กน้อยเหมือนกัน แต่ไม่ต้อง
ใช้ฟันหรือริมฝีปากให้มาก จนทำให้เสียงแปรไปเป็นพยัญชนะ ในภาษา
ไทย มีเสียงสระต่างกันเป็น ๓๒ เสียง ซึ่งประกอบขึ้นด้วยรูปสระ ๒๑
ข้างตอนนั้น ดังนี้

อะ	อา	เอียะ	เอีย
อึ	อึ	เอือะ	เอือ
อู	อู	อัวะ	อัว
อุ	อุ	ฤ	ญา
เอะ	เอ	ภ	ภา
แอะ	แอ	อำ	
โอะ	โอ	ไอ	
เอะ	ออ	เออ	
เออะ	เออ	เออ	

ในเสียงสระ ๓๒ นี้ มีเสียงซ้ำกันอยู่ ๘ เสียง ซึ่งนับว่าเป็นสระ
เกินคือ ฤ ฦ ฎ ฏ อำ ไอ โอ เอา เพราะฉะนั้นจึงมีเสียงสระไทย
ต่างกันเพียง ๒๔ เสียงเท่านั้น

ข้อ ๗. สระทอญแถวหนานนมเสียงสั้น เรียกว่า 'รัสสระ'
(สระสั้น) สระทอญแถวหลังนมเสียงยาวเรียกว่า 'ทฆสระ'
(สระยาว) เสียงรัสสระที่ไม่มีตัวสะกดท่านจัดเป็น 'ดห' (เบา)
เสียงรัสสระ มีตัวสะกด กับเสียงทฆสระที่มีตัวสะกดก็จัดเป็น 'ก' ท่าน
จัดเป็น 'คร' (หนัก) แต่ อำ ไอ โอ เอา & ตัวนี้จัดเป็นคร เพราะ
เป็นเสียงมีตัวสะกดอยู่แล้วคือ อม อย อว (อะ+ว)

ข้อ ๘. สระในภาษาบาลีมี ๘ ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ
และสระในภาษาสันสกฤตก็มีเพียง ๑๔ ตัวเท่านั้น คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ
ฤ ฦ ฎ ฏ เอ ไอ โอ เอา สระไทยที่มีมากออกไปอีกนั้น เป็นด้วย
เรามาเพิ่มเติมขึ้นทีหลังเพื่อให้พอกับตำแหน่งในภาษาไทย

จำแนกสระ

ข้อ ๙. เสียงสระทั้ง ๓๒ นั้น จัดเป็น ๓ พวก คือ
(๑) สระแท้ คือสระที่เปล่งออกมาเป็นเสียงเดียวไม่มีเสียงสระ
อื่นประสม มี ๑๘ ตัวจัดเป็น ๒ พวก คือ

(ก) สระแท้ฐานเดียว คือสระแท้ที่เปล่งออก โดยใช้ลิ้นหรือ
ริมฝีปากกระทบฐานใดฐานหนึ่ง คือคอ เพดาน ปุ่มเหงือก หรือฟัน
ริมฝีปากแต่ฐานเดียว มี ๘ ตัวด้วยกันคือ

อะ อา คนเกิดแต่ฐานคอคือให้ลมกระทบคอ

อิ อี คนเกิดแต่ฐานเพดาน คือให้ลมกระทบเพดาน

๑

อ อ คุณเกิดแต่ฐานบ่มเห้งอกหรือพน คือให้ตมกะทบบ่มเห้งอก
หรือพน

อ อ คุณเกิดแต่ฐานริมฝีปาก คือให้ตมกะทบริมฝีปาก

(๒) สระแท้สองฐานค่อสระทตองทำ ๒ ฐานพร้อมกัน คือให้
ตมกะทบ ๒ ฐานมี ๑๐ ตัว คือ

เอะ เอ, แะ แอ ต้องคุณ เกิดแต่ฐานคอกกับเพดาน

เออะ เออ คุณเกิดแต่ฐานคอกกับบ่มเห้งอกหรือพน

โอะ โอ, เอาะ ออ ต้องคุณเกิดแต่ฐานคอกกับริมฝีปาก

(๒) สระประสม คือสระทมด้าเนยงสระแท้ประสมกัน ๒ สระ
มี ๖ ตัว คือ

เอยะ ค่อมเดี่ยว อ กับ อะ ประสมกัน

เอย ค่อมเดี่ยว อ กับ อา ประสมกัน

เออะ ค่อมเดี่ยว อ กับ อะ ประสมกัน

เออ ค่อมเดี่ยว อ กับ อา ประสมกัน

อวะ ค่อมเดี่ยว อ กับ อะ ประสมกัน

อว ค่อมเดี่ยว อ กับ อา ประสมกัน

(๓) สระเกิน คือสระทมด้าเนยงซ้ำ กับ สระแท้ข้างตนนเป็น
แตมเดี่ยว พยัญชนะ ประสมหรือสระกดยด้วยเทานน มี ๘ ตัว คือ

ฤ ฤา ฤ ฤา อ้า ไอ ไอ เอา

ฤ ฤา ฤ ฤา & ควณมเดี่ยวซ้ำกับเดี่ยว วรร ฤ ฤ ฤ ฤ เป็นสระมา

จากต้นสกฤต โดยมากใช้ในคำที่มาจากต้นสกฤต

สระ อำ มีเสียงซ้ำกับสระ อะ มีตัว ม สระกด คือ อัม สระ ไอ
ไอ มีเสียงซ้ำกับสระ อะ มีตัว ย สระกด คือ อัย แต่บางอาจารย์ท่านว่า
เสียง ไอ ต่ำกว่าเสียง ไอ เด็กลอยจึงได้คงไว้ต่างกัน

สระ เอา มีเสียงซ้ำกับสระ อะ มีตัว ว สระกด ที่ถูกต้องจะเป็นรูป
'อัว' แต่รูปที่เราใช้เป็นสระ อัว (ซึ่งควรจะเขียน 'อา') นั้นเสีย
แล้ว เพราะฉะนั้นสระ อะ มีตัว ว สระกด จึงไม่มีวิธีเขียนในภาษาไทย
ต้องเขียนสระ เอา แทน แต่ในภาษาบาลีหรือสันสกฤต ซึ่งเขียนเป็น
อักษรไทยเป็น อัว เช่นนี้จะอ่านเป็นสระ อัว อย่างไทยไม่ได้ ต้อง
อ่านเป็นเสียง อะ มีตัว ว สระกด เช่น 'อุปัชฌาย์' ต้องอ่าน
'อุเปาชฌาย์' แต่ถ้าเขียนตามแบบพิมพ์ เป็น 'อุปัชฌาย์' แล้ว
จะทำให้ผู้อ่านไม่หลงเป็นสระ อัว ใดทีเดียว

สระ เเกินเหตวน ถึงแม้จะมีเสียงซ้ำกับสระ แต่คงอธิบายแล้วกต แต่
ยังมีวิธีใช้ต่างกัน คงจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

พยัญชนะ

รูปพยัญชนะ

ข้อ ๓๐. รูปพยัญชนะไทยมี ๔๔ ตัว คือ

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง, จ ฉ ช ซ ฌ ญ, ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ,
ด ต ถ ท ธ น, บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม, ย ร ล ว ศ ษ ส ห
ฬ อ ฮ.

พยัญชนะที่มเดี่ยวซ้ำกันมซ้ำกันด้วย เพื่อให้ฟังรู้ตัว
ไหนแน่ แต่ชื่อนั้นเรียกกันต่าง ๆ ตามคตทวิชาจารย์ ในทนั้นจะเลือกเรียก
คามที่ชชอบดังนี้

ข ช้อง. ข เขตต์ (เพราะเดิมเขียน 'เซตร') ค ควาช. ค กณฐา
(เพราะเดิมเขียน คอ). ฌ ะฆัง. ฌ ช้าง. ฌ เณร (คั่นไม้).
ญ หญิง. ฎ ชฎา. ฏ ฐา. ฐ ฐาน. ฑ มณโฑ. ฒ ผู้เฒ่า.
ณ เณร. ต เต่า. ต เต่า. ถ ถัง. ท ทหาร. ธ ธง. น หน. พ พาน.
ภ ถ้าภา. ย ยักษ์. ร เรือ. ล ลิง. ฟ ฟา. (ปั่น), (ตัว ร น
มีเดี่ยวผิดกับ ล แต่มักจะเรียกปนกัน จึงตั้งชื่อไว้เพื่อให้ชัด)

ข้อ ๑๑. พยัญชนะภาษาบาลี มี ๓๓ ตัวดังนี้

	๑	๒	๓	๔	๕
วรรค กะ	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรค ฌะ	จ	ฉ	ช	ณ	ญ
วรรค ฎะ	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ณ
วรรค ตะ	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ปะ	ป	ผ	พ	ภ	ม

เศษ วรรค ย ร ล ว ส ห พ (นิคคหิต)

พยัญชนะต้นล็กฤตมี ๓๕ คือ เตม ค, ฆ, เข้าในเศษวรรคดังนี้
ย ร ล ว ศ ษ ส ห พ นอกนั้นเหมือนพยัญชนะบาลี

๕. วรรคข้างบนนามวรรคตะ ๕ ตัว พยัญชนะแถวหน้า เรียก
พยัญชนะที่ ๑ และแถวต่อ ๆ ไปก็เรียกพยัญชนะที่ ๒-๓-๔-๕ ตามแต่
ที่กำกับได้

นักเรียนต้องจดจำไว้ด้วย เพราะต่อไปจะต้องใช้เปรียบเทียบกับ
พยัญชนะไทย

การที่พยัญชนะไทยมีมากกว่าแบบเดิมนั้น เป็นเพราะไทยเพิ่มเติม
ชนบทหลัง

รูปเครื่องหมายกำกับพยัญชนะ

ข้อ ๑๒. ไทยเราเขียนตัวพยัญชนะเฉย ๆ แล้วอ่านเป็นเสียงสระ
อะ ประสมอย่างพอดี และต้นสัทกฤตมียาวมาก และเขียนขีด ๆ กันไป
เช่น 'วินย' ดังจะอ่านว่า 'วิน-ยะ' หรือ 'วิ-นยะ' ก็ได้ เพราะ
ฉะนั้นจึงต้องมีเครื่องหมายบังคับ เพื่อให้ผู้อ่านได้ถูกต้อง มี ๓ รูปดังนี้

เรียก ทณฑฆาต สำหรับเขียนข้างบน เพื่อให้รู้ว่าเป็นตัว
การันต์ไม่ต้องอ่าน เช่น 'ฤทธิ' ตัว 'ธิ' ไม่ต้องอ่านสำหรับคำภาษา
ไทย น้อยอย่างหนึ่ง. สำหรับคำบาลีและต้นสัทกฤต เพื่อให้รู้ว่าเป็นตัวสะกด
เช่น 'ดินธิ' ตัว 'น' เป็นตัวสะกดกนอย่างหนึ่ง

เรียก ยามักการ สำหรับเขียนไว้ข้างบนในภาษาบาลีและ
ต้นสัทกฤตเพื่อให้รู้ว่าเพี้ยนอักษรควบกันเช่น 'คนคฺวา, พรหมณ' ฯลฯ

เรียก พินทุ สำหรับเขียนไว้ข้างล่างตัวพยัญชนะในภาษาบาลี
และต้นสัทกฤต เพื่อให้รู้ว่า เป็นตัวสะกดหรือตัวควบแฉกแต่ควร

เช่น 'คนคฺวา' อ่าน 'คนคฺวา' ภาณเต อ่าน 'ภาณเต' ตุมฺเห อ่าน
'ตุม-เห' ฯลฯ

วิธีเขียน คำภาษาบาลีและต้นสัทกฤตตามแบบพินทุไม่ต้องใช้ไม่
เห็นอาภาศ เพราะพยัญชนะภาษาบาลีและต้นสัทกฤตมีมคฺความสระ อะ อยู่
ในตัวแล้ว เมื่อมีตัวสะกด ก็ต้องอ่านเป็นเสียงสระอะมีตัวสะกด เช่น

‘ภนฺเต’ ต้องอ่าน ‘ภัน-เต’ จะอ่านว่า ‘ภน-เต’ อย่างไทย
ไม่ได้ เพราะสระโอะไม่มี ถึงแม้สระโอะก็มีรูปอย่างอื่น

เสียงพยัญชนะ

ข้อ ๑๓. เสียงพยัญชนะ ในภาษาไทยมีซ้ำกันอยู่มาก ภาษาเดิม
ของเขามันต่างกันทุกตัว เป็นเพราะเราเรียกผิดเพี้ยนไปตามภาษา
เรา ก็จะอธิบายต่อไป

เสียงพยัญชนะในภาษาบาลีและสันสกฤตเขาเรียกตามฐานดังต่อไปนี้

วรรค กะ กับตัว ท เกิดแต่ฐานคอ ตัว ค ของเขามันเสียงเหมือน
ตัว G ในคำว่า “God” ของภาษาอังกฤษ ไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับ
ตัว ข

วรรค จะ กับตัว ย และ ฉ เกิดแต่ฐานเพดาน แต่ตัว ช มันเสียง
เหมือนตัว ว ในภาษาอังกฤษ ไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับตัว ณ และใน
วรรคนี้เราเติมตัว ฆ เข้าตัวหนึ่งซึ่งมันเสียงเกิดแต่พื้นอย่างตัว ฐ และตัว
ญ ของเขามันเสียงจนจุก ส่วนไทยเราเรียกเหมือนตัว ย แต่ใช้ตั้งกดใน
แม่กน และตัว ฌ ของเขามันเสียงคล้าย sn ในภาษาอังกฤษ แต่ใช้ตั้งกด
เพดานและมีถมต้นกว่า sn แต่ไทยเราออกเสียงอย่างเดียวกับตัว ฐ

วรรค ฐะ กับตัว ร, ฆ, และ พ เกิดแต่ปุ่มเหงือกเสียงก้องจน
ศีรษะ วรรคนี้ทั้งวรรคไทยเราเรียกเพี้ยนไปตรงกับวรรค ตะ ซึ่งเกิดแต่
ฟัน, ตัว ท เราเรียกตรงกับตัว ด บ้างเช่นมณฑป, ตรงกับตัว ฐ บ้าง
เช่นกริธา, ตัว ร เรียกตรงกัน, ตัว ฆ ของเขามันเสียงเหมือนตัว sn
อังกฤษ แต่ไทยเราเรียกเหมือน ฐ และตัว พ ก็เรียกเหมือนตัว ด.

วรรณคดี กับตัว ด และ ต เกิดแต่ฟัน ไทยเรียกตรงกัน เว้นแต่
ตัว ท เขาออกเสียงเป็นตัว ด แต่ไทยเราออกเสียงตรงกับตัว ร.

วรรณคดี ปะ กับตัว ฎ เกิดแต่ริมฝีปาก ไทยเรียกตรงกัน เว้นแต่
ตัว พ เราเรียกเหมือนตัว ภ แต่เขาออกเสียงเหมือนตัว บ และไทยเรา
เดิมตัว ฝ ฟ ซึ่งมีเสียงเกิดแต่ฟันแต่ริมฝีปากเขาออก

ตัว อ นนบว่าไม่มีเสียง คงไว้สำหรับเป็นท่อนให้สระเกาะเท่านั้น

ตัว ฮ นนบเสียงฐานเดียวกับตัว ห ซึ่งไทยเดิมเข้ามา

ข้อ ๑๔. พยัญชนะไทยทั้ง ๔๔ ตัวนั้น ถ้าไม่กำหนดเสียงดังคำ
แล้ว ก็มเสียงตามทไทยใช้อยู่เพียง ๒๐ เสียงเท่านั้น ดังนี้

(๑) ก	(๑๑) น ฦ
(๒) ข ค ช ฦ	(๑๒) บ
(๓) ง	(๑๓) ป
(๔) จ	(๑๔) ผ พ ภ
(๕) ฉ ช ฦ	(๑๕) ฝ ฟ
(๖) ซ ศ ษ ส	(๑๖) ม
(๗) ญ ย	(๑๗) ร
(๘) ฎ ด กับเสียง ท บางคำ	(๑๘) ล พ
(๙) ฏ ต	(๑๙) ว
(๑๐) ฐ ถ ท ฒ ท ฐ	(๒๐) ห ฮ
	(เสียง อ ไม่นับ)

ตัว ญ ย น เมื่อประสมสระออกเสียงอย่างเดียวกัน แต่เป็นตัว
สะกดเสียงต่างกันคือตัว ญ เป็นแม่กน, ตัว ย เป็นแม่เกย

เสียงพยัญชนะทั้ง ๒๐ นี้อาจจะผันด้วยวรรณยุกต์ทั้ง ๕ ทุกตัว
ก็มีคำหนึ่งพอใช้ในภาษาไทย ที่ต้องใช้รูปพยัญชนะซ้ำกันมากออกไปนั้น
ก็เพื่อจะใช้ตัวหนึ่งสื่อให้ตรงกับภาษาเดิมที่เรานำมาใช้เป็นชื่อใหญ่

จำแนกพยัญชนะ

ข้อ ๑๕. พยัญชนะ ๔๔ คำนวณจำแนกตามวิธีใช้เป็น ๓ พวกดังนี้

(๑) พยัญชนะกลาง คือพยัญชนะที่ใช้เป็นกลางทั่วไปทั้งไทย
บาลี และสันสกฤต มี ๒๓ ตัว คือ

ก ข ค ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ต ถ ท น ป ฟ พ ม ย ร ล ว ส ห

(๒) พยัญชนะเดิม คือพยัญชนะที่คิดมาจากแบบเดิม มีที่ใช้
ก็แต่คำที่มาจากภาษาเดิม คือ บาดิ และฉันฉกฤตโดยมาก มี ๓๓ ตัว คือ

ฆ ฌ ญ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ฐ ภ พ ศ ษ

พยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็ใช้เขียนในภาษาไทยบ้างแต่น้อย นับ
ว่าเป็นพิเศษ เช่น

ฆา เขียน ฆ้อง ระฆัง ตะเข้ ใหญ่ หนุ่ (พิช) หนิง
ผู้เฒ่า ณ (ใน) ชง เธอ ลำเภา ตะเภา เภตรา อำเภา เถภา
ภาย (เช่นภายใน) เศวร คัก (ศักร) เค็ก ฯลฯ และใช้เป็นตัว
สะกดกัมบ้าง เช่น เจริญ ชวญ หาญ เพญ เทอญ ชาญ พิค
ปวาศ บัววาศ ดาษดา ฯลฯ

(๓) พยัญชนะเดิม คือพยัญชนะที่ไทยเรากัดเพิ่มเติมขึ้นทีหลัง
มี ๓๐ ตัว คือ

ข ค ช ฎ ด บ ฝ ฟ อ ฮ

ตัว ข ค ๒ ตัวนี้ ตรงกันเพื่อเหตุไร ทราบไหมแน่ เดิมใช้ในคำว่า 'เขตร' กับคำว่า 'คอ' (คือคอคนหรือสัตว์) แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช้แล้ว นับว่าเป็นอันเลิกใช้กันไปเอง

ตัว ช นตรงกันสำหรับใช้เป็นอักษรคำของตัว ค ช ๓ เช่น ในคำว่า ไช, เซ, ชง, ฯลฯ

ตัว ฎ ด ๒ ตัวนี้ ตรงกันด้วยเหตุนี้ คือ เราเรียกตัว ท เพี้ยนไปเป็นเสียงตัว ข เสียงเดียว เสียงตัว ท เดิมของเขาซึ่งตรงกับตัว ด ก็ขาดไป และเป็นเสียงที่ใช้ในภาษาไทยด้วย จึงต้องตรงตัว ด ชนแทน และตรงตัว ฎ ชนแทนตัว ท เพื่อให้ได้ระเบียบกับวรรค ด ค เด็ก และเอามาใช้ในคำที่แสดงมาจากตัว ฎ ด ในภาษาเดิม เช่น ฎกา เป็น ฎกา และ ตารา เป็น ตารา ฯลฯ ด้วย หาใช้ในคำที่มาจากตัว ท และ ท ในภาษาเดิมไม่ ตัว ฎ ไม่ใช้ในคำไทยเลย แต่ตัว ด นี้ใช้ในคำไทยทั่วไป เช่น ได้ ตก ดง เด็ก ดัง ฯลฯ

ตัว บ นตรงกันแทนเสียงตัว พ โดยเหตุเช่นเดียวกับตัว ด และก ไม่ใช้ในคำที่มาจากตัว พ เช่นเดียวกัน กลับไปใช้ในคำที่แสดงมาจากตัว ป เช่น บิดา เป็น บิดา บารมี เป็น บารมี ฯลฯ และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วยเช่น บก บัง ใบ ฯลฯ ตัว ฝ ฟ นี้ไม่มีในภาษาเดิม เราจึงต้องตรงกันให้พอกับเสียงภาษาไทยทั้งดั่งและคำ เช่น ฝาง ฟาง ฝัก ฟัก ฯลฯ

ตัว อ นตรงกันสำหรับแทนให้สระเกาะทอน เพราะสระของเราย่อยแต่ตัวฟังไม่ได้ ถ้าจะเขียนคำที่ออกเสียงสระอย่างเดียวกันของ

เอาตัว อ แทนที่เข้าได้ เช่น อะไร อาศัย อีเหินา อุทัย ใอน้ำ จะเขียน
เป็น ะ ไร, ะ ลัย, ะ เหนา, ะ ทัย, ใ น้ำ, ดังนไม่ได้

ตัว ฮ นตงชนไวเป็นอักษรคำของตัว ห ใช้ในคำไทย เช่น เฮฮา
เฮ้ย โฮก ฮุก ฯลฯ

วรรณยุกต์

รูปวรรณยุกต์

ข้อ ๑๖. ภาษาที่ไม่ได้ยงวรรณยุกต์ มีแต่ระดับพยางค์
ก่พอแล้ว จะอ่านเป็นเสียงดังคำอย่างไรก็แล้วแต่ในภาษา
ไทยนิยมใช้วรรณยุกต์ด้วย จึงต้องมีอักษร วรรณยุกต์บังคับบอก
หนึ่ง จะอ่านเป็นเสียงดัง ๆ คำ ๆ ตามอำเภอใจไม่ได้ วรรณยุกต์
มีรูปต่างกันเป็น ๔ ดังน

- (๑) ˊ เรียกไม้เอก
- (๒) ˊˊ เรียกไม้โท
- (๓) ˋ เรียกไม้ตรี (เหมือนเลข ๗)
- (๔) ˋˋ เรียกไม้จตุร (เหมือนเครื่องหมายบวก)

รูปวรรณยุกต์ทั้ง ๔ นี้ใช้เขียนบนตัวท้ายของพยางค์ต้นดงน
กรอຍ ด้วย กัก เจอ จะเขียนบนรูปสระหรือตัวดัดดงน กรอຍ
ด้วย ไม้เอก, ถ้ามีรูปสระยข้างบน ต้องเขียนบนรูปสระนออกคอกหนึ่ง
ดงน เคตอน, ชน, กัก, คอ

นอกจากรูปวรรณยุกต์น ยังมีวชิบออกเสียงวรรณยุกต์ได้อีกโดย
กำหนดตัวพยางค์ดงนจะอธิบายค่อไปข้างหน้า ข้อ ๑๗ (๒)

ข้อ ๑๗. ^๑เสียงวรรณยุกต์ที่ใช้อยู่ในภาษาไทยจัดเป็น ๕ เสียง

- (๑) เเสียงสำเนียง คือเสียงกลางๆ เช่น กา คาง ฯลฯ
- (๒) เเสียงเอก เช่น ก่า ข่า ปาก หมัก ฯลฯ
- (๓) เเสียงโท เช่น กั คำ มาก ฯลฯ
- (๔) เเสียงตรี เช่น ก้า ค้า ชัก ฯลฯ
- (๕) เเสียงจตุรวา เช่น ก๊า ขา นะ ฯลฯ

๐ ๑ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
 ตาตบเสียงน้จตตามวชิรกรณยกต ภาจะจตตาดบให้เตียงเวียงกน
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
 อยียงเตียงเครองคนตรเตว ควรเบนตงน

- (๑) เตี้ยงเอก เป็นเตี้ยงคำที่^๑ดีด เช่น ก่า
- (๒) เตี้ยงโท เป็นเตี้ยงเอก เช่น ก่า
- (๓) เตี้ยงสามัญ รองเตี้ยงโท เช่น ก่า
- (๔) เตี้ยงตรี รองเตี้ยงสามัญ เช่น ก่า
- (๕) เตี้ยงจตุวา รองเตี้ยงตรี และเตี้ยงที่^๓ดีด เช่น ก่า

ข้อ ๓๘. วรรณยุกต์จำแนกออกเป็น ๒ พวกดังนี้

- (๑) วรรณยุกต์มรป คือวรรณยุกต์ที่ต้องใช้ปวรรณยุกต์

[illegible]

คำเบ้นคำตาย

ครบถ้วนด้วยไม่วรรณยุกต์ใดแต่คำเป็นเท่านั้น คำตายผัน
ไม่ได้ เว้นไว้แต่คำตายอักษรกลาง ผันด้วยไม้ตรีได้ เช่น แป๊ะ โตะ
จวบ ฯลฯ มาบัดนี้ มิวรณได้เหมือนนกนคงจะอธิบายต่อไป

ข้อ ๒๐. ไตรยางค์ แปลว่า ๓ ส่วน คือท่านแบ่งพยานะออกเป็น ๓ พวก ตามฉัฏฐวรรณยกต์ เพราะวรรณยกต์นั้นเกี่ยวข้องกับพยานะ ท่านจึงเขียนรปวรรณยกต์ไว้บนพยานะดังอธิบายแล้ว ถึงระยะจะเป็น ต้นเสียงกกด เสียงสระก็จะต้องส่งต่อไปตามรปวรรณยกต์ที่อยู่บนพยานะ ไตรยางค์คืออักษร ๓ หมู่ นั่น ดังนี้

คำเป็น พนเสียงเป็นเสียงจตุรา ผนดวยไม เป็น เสียง เอก

คำตาย ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕
พ่นเสียง เบนเสียง เกลี้ยง ดวดย ไม่ ก เบนเสียง โท ดง น

(๒) อักษรที่ต่างมี ๘ ตัวคือ ก จ ฎ ฏ ด ต บ ป อ นั้นได้

๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ + ๑๐

ค่าเป็น พันเลขเป็นเลขสามัญ ผิดด้วยไม่ เป็น

^๐ คาทาย ^๒ พน^๑เลี้ยงเบเน^๓เลี้ยง ^๔ เอก ^๕ ผด^๖ด้วยไม^๗ ^๘ + ^๙ เบเน^{๑๐}เลี้ยง

(៣) ចក្ខុវិស័យ ៣៤ ព្រះ កត ក ក ឃ ង ឆ ច ឈ ញ ហ

ฉันทชนพฟภมยรลวพฮ ๔๒๖ ๓๔๕ ๓๔๕ คค

คำเป็น พนเสียงเป็นเสียงสามัญผนด้วยไม้ เป็นเสียงโท
 และตรี ตามลำดับ ดงน คำ คำ คำ, คัง คัง คัง
 คำตาย รัสสระ พนเสียงเป็นเสียงตรี ผนด้วยไม้ เป็น
 เสียง โท และ จิตวา ตามลำดับดงน กระ กระ กระ, กก กก กก
 คำตาย รัสสระ พนเสียงเป็นเสียงโท ผนด้วยไม้ เป็น
 เสียง ตรี และ จิตวา ตามลำดับดงน คาก คาก คาก

อักษรคู่อักษรเดียว

ข้อ ๒๑. อักษรตายแบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ ดงน
 (๑) อักษรคู่ คืออักษรตายที่เสียงเป็นคกับอักษรตั้งมี ๑๔ ตัว
 จัดเป็นคู่ได้ ๗ คู่ ดงน

อักษรตา

ค ค ฅ
 ช ฌ
 ซ
 ฌ ฌ ท ฑ
 พ ภ
 ฟ
 ฮ

อักษรตั้ง

ข ข
 ฉ
 ศ ษ ส
 จ ฌ
 ฬ
 ห

อักษรตากับอักษรตั้งที่เป็นคกัน ผนไม่ไดครบเสียงวรรณยุกต์
 ทั้ง ๕ อย่างอักษรกลาง ต้องใช้วิธีเอาเสียงอักษรที่เป็นคกันเข้าช่วย
 จึงผนได้ครบ ๕ เสียงดงน คำ ขา } คำ ขา
 ขา

(๒) ขักรเดียว คืออักษร คำ พวกที่ไม่ได้ขักรตั้งเป็น
 คุกน มี ๓๐ ตัว คือ ก ฦ ฦ น ม ย ร ล ว พ พวกที่ไม่ได้ขักร
 ตั้งเป็นคุกน เขาช่วยให้มันได้ครบ ๕ เสียงอย่างอักษรค จึงต้องมีวิธีใช้
 วรรณยุกต์ขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือใช้อักษรกลางหรืออักษรสูงนำ ถ้า
 อักษรกลางนำก็เหมือนกับอักษรกลางดังนี้

กกา (กะ—กา) ก่า ก้า ก๋า ก้า, กรา (กร้า) กร่า กร้า
 กร่า กร้า (วิธีอ่านบางทีกอ่านเป็น ๒ พยางค์ เช่น กกา อ่านว่า กะ—กา
 บางทีกอ่านกลืนกันเป็นพยางค์เดียว เช่น กรา อ่าน กร้า (จะอธิบาย
 ในวิธีประสมอักษรว่า ด้วยอักษรนำ อักษรควบ) แต่ถ้าตัว อ นำตัว ย
 ไม่ต้องอ่านออกเสียงตัว อ ดังนี้ อยา อย่า อย้า อย้า อย้า ออกเสียง
 ตัว ย ตัวเดียว เป็นแต่แผนอย่างอักษรกลางเท่านั้น (อ นำ ย นเดียว
 มีใช้อยู่โดยมาก & คำเท่านั้นคือ อย้า อย๋ อย่าง อยาก) ถ้าอักษรสูง
 นำก็อ่านเป็นเสียงอักษรสูง ดังนี้ ขกา (ชะ หงา) ข่า ข้า, ขรา
 (ขร้า) ข่า ขร้า แต่ถ้าตัว ห นำ ไม่ต้องออกเสียงตัว ห ออกเสียง
 อักษรเดียวก็ตามหลังเป็นเสียงจตุร และแผนอย่างอักษรสูง ดังนี้
 หกา ห่า ห้า

ด้วยวิธีเช่นนี้ อักษรเดียวจึงผันได้ครบทั้ง ๕ เสียงดังนี้

อยา อย่า อย้า อย้า อย้า, กา ห่า ห้า } ก่า ห่า
 ห่า

จึงสังเกตได้ว่า อักษรกลางหรือสูง จะนำและผันให้เสียงเป็น
 อักษรกลางหรือสูงได้ก็แต่อักษรเดียวพวกเดียว ตัวอื่นจึงจะไม่นำบาง

ตามภาษาเดิม ก็ไม่ชอบเสียงเป็นอักษรนำ เช่น ใต คังฮาน ณะ-ไท
ไม่ใช่ ณะ-ไท เป็นต้น

แบบหลักรรณยุกต์

ข้อ ๒๒. ต่อไปนี้จัดทำแบบหลักรรณยุกต์ ตามที่ได้อธิบาย
มาแล้ว ไว้ให้ดูโดยย่อ ดังนี้

		เสียง-สามัญ เอก, โท, ตรี, จัตวา				
อักษรกลาง	คำเป็น	กา	ก่า	ก้า	ก๊า	ก๋า
	คำตาย	—	กะ	ก๊ะ	กัะ	กัะ
	ร้สสะ	—	—	—	—	—
	ทึณะ	—	กาท	ก้าก	ก๊าก	ก๋าก
อักษรต่ำใช้ กลางและสูง ช่วย	คำเป็น	คา	ข้า	ค้ำ	ค๊า	ค๋า
	คำตาย	—	—	—	—	—
	ร้สสะ	—	—	—	—	—
	ทึณะ	—	—	—	—	—
เคียว	คำเป็น	กลางนำ	อขา	อข่า	อข้า	อข๋า
	คำตาย	สูงนำ	งา	หง่า	ง้า	ง๋า
	ร้สสะ	—	—	—	—	—
	ทึณะ	—	—	—	—	—
	คำเป็น	กลางนำ	อยะ	อย่า	อย้า	อย๋า
	คำตาย	สูงนำ	งา	หง่า	ง้า	ง๋า
	ร้สสะ	—	—	—	—	—
	ทึณะ	—	—	—	—	—
	คำเป็น	กลางนำ	อยาก	อยาก	อยาก	อยาก
	คำตาย	สูงนำ	งาก	งาก	งาก	งาก
	ร้สสะ	—	—	—	—	—
	ทึณะ	—	—	—	—	—

ภาคที่ ๒ วิธีประสมอักษร

พยางค์

ข้อ ๒๓. อักษรทั้ง ๓ พวกทุกตัวอยู่ในภาค ๑ นั้น ดังนั้นเพื่อใช้แทนคำพูด ถ้อยคำที่เราใช้พูดกันนั้น บางทีก็เปล่งเสียงออกครั้งเดียว บางทีก็หลายครั้ง เสียงที่เปล่งออกครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ท่านเรียกว่า 'พยางค์' คือส่วนของคำพูด เพราะฉะนั้นคำพูดคำหนึ่ง ๆ จึงมีพยางค์ต่าง ๆ กันเช่น 'นา' (ที่ปลูกข้าว) เป็นคำหนึ่งมีพยางค์เดียว, 'นาวา' (เรือ) เป็นคำหนึ่งมี ๒ พยางค์ 'นาพกา' เป็นคำหนึ่งมี ๓ พยางค์ และคำอื่น ๆ ที่มีพยางค์มากกว่านั้นก็มี

วิธีประสมอักษร

ข้อ ๒๔. ส่วนของคำพูดคือพยางค์หนึ่ง ๆ นั้น ถ้าจะใช้ตัวอักษรเขียนแทน ก็ต้องใช้อักษรทั้ง ๓ พวก คือ สระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ ประสมกัน จึงจะออกเสียงเป็นพยางค์หนึ่งได้ ดังนั้นคือ (๑) ต้องมีสระ ซึ่งนับว่าเป็นพยางค์เปล่งเสียงออกมาจากลำคอ (๒) ต้องมีพยัญชนะเพื่อเป็นเครื่องหมายใช้แทนเสียงที่ปรวนแปรไปต่าง ๆ ตามนิยมของภาษา อย่างตาคอกมคว อ ซึ่งนับว่าเป็นท่อนให้สระอาศัย จึงจะออกเสียงได้ตามลหุในภาษาไทย (๓) เมื่อออกเสียงเป็น อะ อา, กระ กา, เช่นนั้นแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่มีวรรณยุกต์ก็ต้องนับว่าเป็นเสียงวรรณยุกต์เสียงใดเสียงหนึ่งใน ๕ เสียงนั้น ตามลักษณะวรรณยุกต์ดังอธิบายแล้ว เพราะฉะนั้นพยางค์หนึ่ง จึงต้องมีอักษรประสมกันตั้งแต่ ๓ ส่วนขึ้นไป

จำแนกวิธีประสมอักษร

ข้อ ๒๕. วิธีประสมอักษรท่านจำแนกเป็น ๓ วิธีดังนี้

(๑) ประสมตามส่วน วิธีท่านเรียกว่า ‘มาตรา กะ กา’ หรือ ‘แม่ ก กา’ มีสระพยัญชนะ และวรรณยุกต์ ดังอธิบายแล้ว จะแจกไว้ให้ดูเป็นแบบดังนี้

กะ กา กิ กั กิ กุ กู เกะ เก แกะ แก โกะ โก เกาะ กอ
เกอะ เกอ เกียะ เกีย เกือะ เกือ กัวะ กัว (กำ โก ไก เกา)

ฤ ฤา ฤ ฤา เป็นสระพิเศษตามวิธีประสมอักษร ท่านนับว่ามีเสียงพยัญชนะ คือ ตัว ร ฤ ประสมอยู่ด้วยแล้ว จะเขียนโดยคำพัง ไม่ต้องประสมกับพยัญชนะก็ได้ ท่านจึงไม่แจกไว้ในแม่ ก กา จะอธิบายภายหลัง

พยางค์ที่มี สระ อ้า ไอ เอะ ซึ่งอยู่ในวงเล็บนั้น ถ้ากำหนดตามรูปสระแล้วก็เป็นเหมือนประสม ๓ ส่วน จึงจัดไว้ในแม่ ก กา, แต่ถ้าวัดตามตำแหน่งอักษรประสมกันแล้ว ต้องอยู่ในวิธีประสม ๔ ส่วน (ข้างหน้า) เพราะเป็นเสียงมีตัวสะกด

(๒) ประสมสี่ส่วน วิธีนี้มี ๒ อย่าง คือ

(ก) ประสมสี่ส่วนปกติ ได้แก่วิธี ประสมตามส่วนนั่นเอง ซึ่งเพิ่มตัวสะกดเข้าอีกเป็นส่วนที่ ๔ ท่านเรียกชื่อต่างกันเป็นมาตรา ๘ มาตรา คือ แม่ กก, แม่ กง, แม่ กต, แม่ กน, แม่ กข, แม่ กม, แม่ เกย, แม่ เกอว. เป็นคำตาย ๓ แม่ คือ แม่ กก, แม่ กต, แม่ กข. นอกนั้นเป็นคำเป็น จักแจกแม่ กก ไว้ให้ดูเป็นแบบดังนี้

กัก กาก กิก กีก กัก กัก กุก กูก เก็ก เกก เก็ก เกก กก
โกก ก็อก กอก เก็ก (เก็ก) เกก (เก็ก) เก็ก เก็ก เก็ก
เก็ก กัก กวก

พยางค์ประสม อ้า ไอ โอ เอ ก็มีสำเนียงนับเข้าในพวกนี้ คือ
อ้า อยู่ในแม่ กม. ไอ โอ อยู่ใน แม่ เกย, เอ อยู่ในแม่ เกอว

(๒) ประสมดีดส่วนพิเศษ คือวิธีประสมส่วนซึ่งมีตัวการนต์
เพิ่มเข้าเป็นส่วนของ ๕ ได้แก่แม่ ก กา มีตัวการนต์เช่น ดีห์ เดห์ โมห
เป็นต้น

(๓) ประสมห้าส่วน วิธีนี้ได้แก่วิธีประสมดีดส่วนปกติ ซึ่งมี
ตัวการนต์เต็มเข้าเป็นส่วนของ ๕ ได้แก่มาตราทั้ง ๘ แม่ มีตัวการนต์
เช่น คักค, คังค, หักค, ขนค เป็นต้น กับพยางค์ที่ประสมสระ อ้า
ไอ โอ เอ มีตัวการนต์ เช่น ไทย โมห เดว ยาว ฯลฯ เหล่านี้
นับว่าประสมห้าส่วนเหมือนกัน

ส่วนของพยางค์

ข้อ ๒๖. ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่า พยางค์หนึ่งๆ ต้องใช้อักษร
ประสมกัน ๓ ส่วนบ้าง ๔ ส่วนบ้าง และ ๕ ส่วนบ้าง ส่วนของพยางค์
เหล่านี้มีชื่อต่างกันเป็น ๕ ชนิด คือ (๑) พยัญชนะต้น (๒) สระ
(๓) ตัวสะกด (๔) วรรณยุกต์ (๕) ตัวการนต์ จะอธิบายทีละ
ส่วนดังนี้

พยัญชนะต้น

ข้อ ๒๗. พยัญชนะต้น คือ พยัญชนะตัวแรกที่ประสมกับสระทำให้
อ่านออกเสียงแปรไปต่าง ๆ บางทกมตัวเดียว บางทกม ๒ ตัว ๓ ตัว
ประสมกัน พยัญชนะต้นทกมตัวเดียวนั้น ย่อมเห็นได้ตามแบบมาตรา
ทั้ง ๘ ที่อธิบายมาแล้ว เช่น กา คี กาง กาก ชาย ชาม ชาว เป็นต้น
บางทกมเพี้ยนไปบ้างตามที่เปลี่ยนแปลงหรือดัดรูปสระเสีย เช่น จรด,
สัณณะ ซึ่งควรเป็น จอ-ระ-ด. สะ-มะ-ณะ จะอธิบายในส่วนสระ

พยัญชนะประสม

ข้อ ๒๘. พยัญชนะที่ประสมกัน ๒ ตัว อยู่ในสระเดียวกันเรียกว่า
พยัญชนะประสม ตามภาษาเดิมหรือภาษาอื่นเขาอ่านเสียงกตกกันเป็น
พยางค์เดียว แต่ในภาษาไทยอ่านต่าง ๆ กัน บางทกมเป็นแต่ดีกว่ารูป
เป็นพยัญชนะประสมแต่อ่านเรียงกันเป็น ๒ พยางค์อย่างมีสระประสมกัน
อยู่ด้วย เช่น พยาบาท อ่าน พะ-ยา-บาท, มัธยม อ่าน มัด-
ระ-ยม ฯ ๓ ฯ บางทกมอ่านกตกกันเป็นเสียงสระเดียวตามแบบเดิม เช่น
กรทา, ปราสาท ฯ ๓ ฯ เพราะฉะนั้นในภาษาไทยท่านจึงแบ่งพยัญชนะ
ประสมออกเป็น ๒ พวกดังนี้

(๑) อักษรนำคือพยัญชนะ ๒ ตัวเรียงกันประสมสระเดียว แต่
ออกเสียงเป็น ๒ พยางค์ คือ พยางค์ต้นเหมือนมีสระประสมอยู่ด้วย
พยางค์ ๒ ออกเสียงตามสระที่ประสมอยู่ และพยางค์ ๒ นั้นถ้าเป็นอักษร
เดียว ต้องออกเสียงวรรณยุกต์และผันตามตัวหน้าด้วย เช่น แสม อ่าน
สะ-แฮม, จรด อ่าน จะ-หรด, เป็นต้น เว้นแต่ ตัว ห นำอักษร

เดียวหรือตัว อ นำตัว ย, ไม่ต้องออกเสียงตัว ห และตัว อ เป็นแค่ออก
เสียง และผันตัวหลัง ตามตัว ห และตัว อ เท่านั้น เช่น หงอ หนา
ไหน, ย่า อยู่, เป็นต้น ถ้าตัวหน้าเป็นอักษรตก หรือตัวหลังไม่ใช่
อักษรเดี่ยวก็ ไม่เปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ ปรากฏแต่รูปเป็น
อักษรนำเท่านั้น แต่อ่านอย่างเดียวกับคำเวียงพางคำ เช่น พยาริ อ่าน
พะยาริ, มัธยม อ่าน มัธยม เป็นต้น

คำจำพวกหนึ่งมีสระประสมทั้ง ๒ พยางค์ แต่อ่านพยางค์เป็นเสียง
วรรณยุกต์อย่างตัวหน้าคล้ายอักษรนำ เช่น ดิถก อ่าน ดิ-หลก,
ประโยชน์ อ่าน ประ-โยค, เป็นต้น คำเหล่านี้เป็นพิเศษจะนับว่าอักษร
นำไม่ได้

(๒) อักษรควบ คือพยัญชนะที่ควบกับตัว ร, ถ, ฌ, มีเสียง
กล่าเป็นสระเดียวกัน ๒ อย่างคือ (ก) อักษรควบแท้ ได้แก่อักษรควบ
ที่ออกเสียงพยัญชนะทั้ง ๒ ตัว เช่น กร, กต, กว ฯลฯ (ข) อักษร
ควบไม่แท้ได้แก่อักษรควบที่ออกเสียงแต่ตัวหน้าตัวเดียวบาง ออกเสียง
กลายเป็นตัวอื่นไปบ้าง เช่น จรง, ถรง, ไชว, ทราบ, ทรง, ทราบ,
ทราย เป็นต้น อักษรควบนกำหนดเสียงวรรณยุกต์ และผันตามอักษร
ตัวหน้าอย่างอักษรนำเหมือนกัน

พยัญชนะที่ประสมกับตัว ร, ถ, ฌ, ถ้าอ่านเป็นเสียง ๒ พยางค์
ก็ไม่นับว่าเป็นอักษรควบ เช่น ฮอร์ย อ่าน อะ-ฮอร์ย, ตตาด อ่าน
ตะ-หลาด, ตวาด อ่าน ตะ-หวาด ฯลฯ ดังนั้นจึงไม่นับว่าเป็นอักษรนำ

ส่วนสระ

ข้อ ๒๘. สระ ๓๒ ที่ประกอบขึ้นด้วยรูปสระ ๒๑ นั้น เมื่อประสมกับพยัญชนะเป็นมาตราทาง ๘ แม้นั้น ย่อมมรพบัดเพี้ยนไปจากเดิมบ้าง ดังนี้

(๑) ในแม่ ก กา โดยมากรูปสระคงที่ แต่มีเปลี่ยนแปลงบ้าง คือ

สระอะ โดยมากประวิสรรชนีย์ แต่บางคำดัดวิสรรชนีย์ออกเสียง เช่น ณ ฑ ทนาย พนักงาน อินชา ฯลฯ

สระเออ ต้องเติมตัว อ เข้าด้วย เช่น มีอ คือ กือ ฯลฯ

สระเอาะ เมื่อประสมกับตัว ก ไม่โท ต้องดัดรูปสระหมด ได้แก่ ไม่โต ขางบนตงน ก (เกาะ) (แปดก้อยคำเดียวเท่านั้น)

สระออ โดยมากมีตัว อ เคียง แต่บางคำดัดตัว อ เดี่ยว เช่น บ, 蔔 (ไม่) จรด ทรกรรม ฯลฯ

สระอุ คงรูปตามเดิม แต่หนังสือโบราณเปลี่ยนไม่ผิดเป็นตัว อ อย่าง ๑ หันกัมบัง เช่น ทั่ว ฑว หว ฯลฯ

(๒) ในมาตราที่มีตัวสะกดทั้ง ๘ แม่ มีวิเปลี่ยนรูปสระเป็นแบบเดียวกัน แต่ต่างออกไปจากแม่ ก กา มากดังนี้

สระอะ เปลี่ยนวิสรรชนีย์เป็น (๑) ไม่ผิด เช่น กัก กัง กัน ฯลฯ (ถ้าตัว ๑ สะกดใช้ได้แต่ในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น อพย อ่าน เอาหะยะ แต่ไทยใช้สระเอาแทน) (๒) เป็นอักษรหัน ซึ่งเรียกว่า ก หัน, ง หัน, น หัน, ร หัน, ฯลฯ ตามตัวสะกด เช่น

คกก, ดง, นน, สรร เป็นต้น เหล่านี้ในหนังสือโบราณโดยมาก
เขียนยังคงใช้อยู่แต่ ร หันเท่านั้น

สระเอะเอะ เปลี่ยนนิสสรชนัยเป็นไม้ไค้ เช่น เอ็ก เก้ง แข็ง ฯลฯ

สระโอะ ถัดไม้โอะ กับนิสสรชนัยออกเดี่ยว เช่น กก กง ถด ฯลฯ
(เว้นแต่ตัว ร สะกดไม่อ่านเป็นสระโอะ)

สระเอะ ถดรูปสระเดิมหมด ใช้ตัว อ กับไม้ไค้แทน เช่น
น้อต, ถ้อก, ฯลฯ

สระออ ถัดตัว ร สะกด ถดตัว อ ออกเดี่ยว เช่น จร พร
กร ฯลฯ

สระเออะเอะ เปลี่ยนนิสสรชนัยในสระเอะเป็นไม้ไค้ เช่น เกอก,
เกอง ฯลฯ ในแม่เอย ถด ตัว ข ออกเดี่ยวก็ได้ทั้งสระเออะและเอ
เช่น เกย เกย ฯลฯ รูปนี้ใช้แต่ภาษาไทย ในภาษาบาลีและสันสกฤต
ต้องอ่านเป็นเสียงสระเอ เช่น 'เวเนโยโย, เดยโย จะอ่านว่า 'เวเนอโยโย,
เสอโยโย' อย่างไทยอ่านไม่ได้ ฯลฯ นอกจากแม่เอยแล้วมันก็จะเอา
ตัว อ เป็นพินทุ ข ทั้งสองสระ เช่น เกก เกก เก้ง เก้ง ฯลฯ

สระเอะเอะ เปลี่ยนนิสสรชนัยเป็นไม้ไค้ เช่น เกยก, เกยง,
เกอก, เกอง ฯลฯ (แต่ไม่มทใช้)

สระเอีย ตามหนังสือโบราณ ถดไม้หน้ากับพินทุ อ ออกเดี่ยว
เช่น วยง (เวียง) รยก (เรือก) ฯลฯ

สระอะอะ เปลี่ยนนิสสรชนัยของสระอะ เป็นไม้ไค้และถด
ไม่ผลออกเดี่ยวทั้งสองสระ เช่น ถ้อก ถ้อง, ถอก ถอง ฯลฯ

บรรดาพยัญชนะทั้งหลายที่มิได้คู่อยู่ข้างบน ถ้าจะใส่วรรณยุกต์
ต้องติดมิได้คือออกเสียง เพื่อไม่ให้รกรุงรัง ตัวอย่าง เฝ๋ แฝ๋ ร้อน
ร้อน ฯลฯ ถึงแม้จะปนกับสระเสียงยาวก็สังเกตได้ด้วยความเคยชินว่า
คำไหนสั้นคำไหนยาว เช่น 'ร้อน' สั้น 'ร้อน' ยาว เป็นต้น
รูปสระนอกจากนี้ใช้คงตามเดิม

(๓) อนึ่งสระเกินทั้ง ๘ ตัว เมื่อประสมกับพยัญชนะไม่เปลี่ยนแปลงรูปเลย แต่มีลักษณะแตกต่างกับรูปสระอื่น ๆ อยู่บางดังนี้

ฤ ฤา ฤ ฤา ๔ ตัว พยัญชนะม ว, ฌ, ประสมอยู่ในตัวแล้ว ถึง
จะเขียนโดยคำพิงไม่ต้องมีพยัญชนะประสมก็ออกเสียงเป็นพยางค์หนึ่ง
ครบตามวิธีประสมตามส่วน คือเหมือนกับ ร รือ ล ลือ ถ้าประสมกับ
พยัญชนะต้นเข้าก็มเสียงอย่างอักษรควบ ดังนี้ กฤ กฤา กฤ กฤา
อ่าน กริ กรือ กติ กติอ แต่สระ ฤ นั้นอ่านได้ ๓ อย่าง คืออ่านเป็น
วี เช่น กฤดา (กิริดา), อ่านเป็น วิ เช่น พฤกษ์ (พริก) อ่าน
เป็น เวอ เช่น ฤกษ์ (เร็ก). โบราณอ่านเป็น วิ ก็มีบ้าง เช่น
ปฤชา (ปรีชา), เดียวนี้ไม่มีใครใช้แล้ว. สระ ฤ ฤา ฤ ฤา นั้นออก
เสียงคงที่

สระอา ไอ โย เอา ๔ ตัว พยัญชนะม ตัวสะกดอยู่ด้วย ดังอธิบาย
แล้ว, แต่ ไอ เอา ๒ ตัว เอาพยัญชนะบางตัวสะกดได้อีก เช่น ไมต,
ไต้ฟ, ไต้ม, ไต้ป, เอาณช, เอาณค เป็นต้น

ส่วนตัวสะกด

ข้อ ๓๐. ตัวสะกดนั้นคือพยัญชนะ ที่ประกอบอยู่ข้างท้ายสระและม
เสียงประสมเข้ากับสระ ทำให้หนักขึ้นตามฐานของพยัญชนะ เช่น กอ

เป็น กาก กาง กาด กาน กาบ กาม กาย กาว เป็นต้น ท่านจัดไว้เป็น
พวก ๆ ตามมาตราดังนี้ คือ แม่ กก มพยัญชนะ วรรค ก เว้นตัว ง เป็น
ตัวสะกด, แม่ กง ตัว ง สะกด, แม่ กต วรรค จ, วรรค ฎ, วรรค ด,
และ ศ ษ ส เว้นตัว ญ ณ น เป็นตัวสะกด, แม่ กน ตัว ญ ณ น ร ฬ
เป็นตัวสะกด, แม่ กบ วรรค บ เว้นตัว ม เป็นตัวสะกด, แม่ เกย ตัว ย
เป็นตัวสะกด, และแม่ เกอว ตัว ว เป็นตัวสะกด

ตามนวัตตามฐานของพยัญชนะที่ควรจะสะกดได้ แต่มพยัญชนะ
บางตัว ซึ่งไม่เคยใช้สะกดเลย คือ ช ค ณ ณ ฝ เหล่านี้ทั้งแม่จะสะกด
ก็สะกดได้ตามหลักข้างบน

ตัวสะกดนั้นจะมีสระประสมอยู่ด้วยก็ได้ไม่ก็ได้ เช่น สข ราช
โพธิ ชาติ แต่ถ้าจะอ่านออกเสียงตัวสะกดด้วยก็ได้ เช่น คำข้างบนอ่าน
สข-ระ, ราช-ระ, โพธิ-ธิ, ชาติ-ติ. เมื่อเป็นเช่นนั้นต้องนับว่าตัว
สะกดนั้นทำหน้าที่ ๒ อย่าง คือ เป็นตัวสะกดด้วย และเป็นพยัญชนะต้น
ของพยางค์ต่อไปด้วย. และตัวสะกดนั้นเป็นพยัญชนะประสมกันก็ได้
มีลักษณะ ดังนี้

(๓) อักษรนำ ในจำพวกอักษรนำนั้นต้องนับพยัญชนะตัวนั้นเป็นตัว
สะกด เพราะออกเสียงเป็นตัวสะกดแต่ตัวหน้าตัวเดียว เช่น ทพย. แพทย
ดงน ตว พ, ท เป็นตัวสะกด ตัวหลังนับเป็นตัวนอน. ถ้าจะอ่านออกเสียง
ตัวสะกดด้วย ก็ต้องนับเป็นเหมือนอักษรนำที่เป็นพยัญชนะต้นของพยางค์
ต่อไปอีกต่างหาก เช่น ทพย อ่าน ทิบ-พะ-ยะ, วาสนา อ่าน
วาต-ติ-หนา

(๒) อักษรควบ. ในส่วนอักษรควบนี้ ถึงแม้ว่าจะออกเสียง
ตัวหน้าตัวเดียวเป็นตัวเลขก็เกิด ต้องนับว่าเป็นตัวเลขทั้งคู่ เพราะมี
เสียงกตกนันท และถึงจะอ่านตัวเลขด้วย ก็ต้องออกเสียงเป็น
พยัญชนะควบ เช่น บุตร จักร ต้องอ่าน บุต — ตรี, จก — ภิระ ดังนั้น
เป็นต้น

ยังมีตัวเลขเป็นอักษรควบอีกพวกหนึ่ง คือ ตัว ร หรือ ตัว ห
ควบกับตัวอื่น ซึ่งเนื่องมาจากสันสกฤต เช่น คำว่า ชรัม, นารถ, มารค,
พรหม ในภาษาเดิมเขาอ่านตัว ร รม ฤ ฤค รม ควบกันสนิท ครั้นต่อมา
ในภาษาไทยเขียน ชรัม, นารถ มารค, พรหม และออกเสียงตัวหลัง
เป็นตัวเลขก็เกิดเพราะตัว ร และ ห มีเสียงอ่อนกว่าคตินิยม, นาด,
มาก, พรหม, ถ้าจะออกเสียงตัวหน้าเป็นตัวเลข ก็ต้องการนตตัวหลัง
เดี่ยว เช่น ชรัม ธรรม อ่าน ชน, ดัน ฯลฯ แต่ถ้าตัวหลังมีเสียงอ่อน
เช่นเดียวกับนี้ ถึงไม่การนตตัวหลังก็ออกเสียงตัวหน้าเป็นตัวเลข เช่น
พรหมจรรย, ไศวรย, อ่าน พรหม—มะจัน, ไส—ละหวัน, ไม่อ่านว่า
พรหม—มะจัย, ไส—ละหวัย.

ตัวเลขที่ เป็นอักษร ควบเช่นนี้ ต้อง นับเข้า ในจำพวกควบ ไม่แท้
อย่างเดียวกับ จ ควบ ร (จริง) ช หรือ ล ควบ ร (ไชว์, ลวง)
ที่ ควบ ร (ทรง) เป็นต้น

ส่วนวรรณยุกต์

ข้อ ๓๓. เมื่อเขาพยัญชนะประสมเข้ากับสระแล้ว ก็อ่านออก
เสียงได้ ถึงแม้จะมีวรรณยุกต์หรือไม่ก็ได้ เสียงวรรณยุกต์ก็เกิดขึ้น

เป็นเงาตามตัว แต่ถ้าเพิ่มตัวสะกดขึ้นอีก ก็ต้องอ่านออกเสียงไปอีก
อย่างหนึ่ง บางทีเสียงวรรณยุกต์ก็ผิดไปด้วยเหมือนกัน เช่น 'มา'
วรรณยุกต์สามัญ ถ้าเติมตัว ก สะกดเข้าเป็น 'มาก' เป็นวรรณยุกต์
โทไป ซึ่งก็ได้อธิบายไว้ชัดเจนแล้วในภาค ๓ ว่าด้วยวรรณยุกต์

ส่วนตัวกรณันต์

ข้อ ๓๒. ตัวกรณันต์ คือพยัญชนะสุดท้ายที่ไม่ต้องการอ่าน
ออกเสียงเป็นตัวสะกด หรือเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์ต่อไป โดย
มากมีไม่ทันทักษะบังคับข้างบน แต่บางทีก็ทงไว้ด้วย ๆ ทราบได้
ด้วยความเคยชิน แต่พยัญชนะที่มีไม่ทันทักษะนั้นใช้เป็นตัวกรณันต์
แต่ละเพาะในภาษาไทยเท่านั้น ในบาลีและสันสกฤตใช้เป็นตัวสะกด
ดังกล่าวแล้ว

ตัวกรณันต์ มีไว้เพื่อบรรหารูปเดิมของศัพท์ให้คงที่อยู่ ศัพท์หมวด
กรณันต์ โดยมากมักมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะศัพท์หนึ่ง ๆ
ในภาษาเดิมเขาออกเสียงเป็นหลายพยางค์โดยมาก, แต่ภาษาไทยเรา
พดซ้ำ ต้องการน้อยพยางค์ จึงเอาพยางค์หลังมาเป็นตัวสะกดเดี่ยวบาง
กรณันต์เดี่ยวบาง เช่น ต-ข, ขา-ด, โย-ช-น, กาญ-จ-น อ่าน
ตัก, ขาด โยด, กาน; เป็นต้น ครั้นจะทงตัวกรณันต์เดี่ยวกกดเดี่ยวรูป
ศัพท์เดิม ทำให้ความเขื่อนคลาดไป

ตัวสะกดและตัวกรณันต์น้อยข้างจะปนกัน ควรตั้งเกดดังต่อไปนี้
พยัญชนะตัวเดียว ถ้าไม่ต้องการเป็นตัวสะกดหรืออ่านเป็นอีก
พยางค์หนึ่งแล้ว ก็นับว่าเป็นตัวกรณันต์ ควรได้ไม่ทันทักษะด้วย เช่น

ขรรณังการ, คณโพธิ เป็นต้น แต่ถ้าออกเสียงเป็นคำสระกดแล้วต้อง
นับว่าเป็นคำสระกด ไม่ต้องมีไม้ทันทฆาต เช่น ชาติ, อติการ,
มหาโพธิ เป็นต้น

อักษรควบทั้งปวง ต้องนับว่าเป็นคำสระกดทั้งคำ เว้นแต่อักษร
ควบไม่แท้มีเสียงตัวหน้าซ้อน คือ ร ควบกับตัวอื่น ถ้าต้องการเอา
ตัว ร สระกดตัวเดียว เช่น ขรรณัง การัง ดังนั้น ตัวหน้าเป็นคำสระกด
ตัวหลังคือ ม, ค, เป็นตัวการันต์ ควรได้ไม้ทันทฆาตด้วย

อักษรนำทั้งปวง ตัวหน้าเป็นคำสระกด ตัวตามหลังถ้าไม่อ่านเป็น
พยางค์ต่อไป ต้องนับว่าเป็นตัวการันต์ เช่น ทพย กฤษณ ดังนั้น พ
และ ษ เป็นคำสระกด ย และ ณ เป็นตัวการันต์ บางทีท่านก็ไม่ใช้
ไม้ทันทฆาตดังนั้น ทพย กฤษณ

ตัวการันต์ เป็นพยัญชนะตัวเดียวกม, เป็นอักษรควบหรือหน้ากม,
ต้องตัวเรียงกันกม, มีรูปสระประกอบอยู่ด้วยกมดังนั้น ตัวเดียว-สังฆ,
อักษรควบ-พกตร, อักษรนำ-กฤษณ, ต้องตัวเรียงกัน-กาญจน,
มีรูปสระประกอบ-ประยงค์, สัทธ, บงดี ฯลฯ โดยมากมักอยู่ท้าย
พยางค์ ท่านจึงเรียกว่าการันต์ แปลว่า อักษรสุดท้าย

วิธีการจ่ายอักษร

ข้อ ๓๓. เมื่อได้อธิบายวิธีประสมอักษรให้ผู้เรียนเข้าใจตลอดแล้ว
ต่อไปนี้จะวางแบบวิธีการจ่ายอักษรไว้ให้ดูเป็นตัวอย่าง วิธีการจ่าย
อักษรนี้ ต่างกับการบอกวิธีเขียน (ที่เรียกว่าสระกดตัว) เพราะการ
บอกวิธีเขียนนั้น เขียนอย่างใดกับออกอย่างนั้น เช่น ‘พน’ กับบอกว่า
พ (พาน) ไม้โท น (หนู) สระกด ไม่แข็งแรงโดยถนัด ว่าสระอะไร,

วรรณยุกต์อะไร, เป็นต้น แล้วกระจายอักษรนั้น ต้องบอกโดยถ้อยคำ
ทุกส่วนของพยางค์ เป็นเครื่องผูกข้อมความเข้าใจในลักษณะตัวอักษร
และวิธีประสมอักษรให้แม่นยำขึ้น, ให้นักเรียนกระจายตามระเบียบ
ต่อไปนี้

(๑) ต้องบอกส่วนของพยางค์เรียงตามลำดับดังอธิบายมาแล้ว
คือ ๑. พยัญชนะต้น ๒. สระ ๓. ตัวสะกด ๔. วรรณยุกต์ (ถ้า
ไม่มีตัวสะกด วรรณยุกต์ต้องอยู่หลังสระ) ๕. ตัวการันต์

(๒) ในส่วนพยัญชนะต้น ถ้าเป็นพยัญชนะประสม ต้องบอกว่า
เป็นอักษรนำหรืออักษรควบด้วย ถ้าจะกระจายด้วยปากเมื่อบอกตัว
พยัญชนะที่ซ้ำกัน ต้องออกชื่อของพยัญชนะนั้น ๆ ด้วย เช่น ค ควาย,
ฆ ระฆัง ฯลฯ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ

(๓) ในส่วนสระ ให้บอกตามเสียงสระ เช่น สระ เอะ สระ
อะ ฯลฯ ไม่ต้องบอกตามรูปสระว่า ไม่หน้า, วิสรรชนีย์ ฯลฯ
แต่สระใดลดรูปหรือเปลี่ยนแปลงไป ต้องบอกว่าลดรูปหรือเปลี่ยนแปลง
เป็นอะไรด้วย

(๔) นฤกหิต (°) ที่แทน ง และ ม ใช้ในภาษาบาลีและ
สันสกฤต ต้องนับว่าเป็นส่วนตัวสะกด เช่น ในคำว่า ‘กั’ ให้กระจาย
ว่าพยัญชนะต้น ก, สระ อิ นฤกหิตแทน ง (บาลี) แทน ม
(สันสกฤต) สะกด, แต่ถ้าเป็นสระ อี หรือ อำ จึงบอกว่า สระ อี
หรือ อำ อย่างสระอื่น

(๕) ในพวกสระเกิน—สระ โอ โอ ถ้ากระจายปากเปล่า ต้อง
บอกรูปด้วยว่า สระ โอ ไม่มีวัน, สระ โอ ไม่มีตาย, แต่สระ ฤ

๓๖

หน้าอ่านหลายอย่าง ต้องบอกเสียงอ่านด้วยว่า สระ ฤ อ่านเสียง วิ, รั,
หรือ เวอ

(๖) ในส่วนวรรณยุกต์นั้นต้องบอกว่า วรรณยุกต์อะไร มีรูป
หรือไม่มีรูป, ที่มีรูปต้องบอกว่ารูปอะไร

จงจดตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างกระจายอักษร

ข้อ ๓๔. ก. 'กิ'

คำพยางค์เดียว

พยัญชนะต้น ก

สระ เออะ เบ็ดียนรูปเป็นไม้ไค้

วรรณยุกต์ โท ไม่มีรูป

ข. 'ไวพจน์' คำ ๒ พยางค์

ไว—พยัญชนะต้น ว

สระ ไอ (ไม้มีตาย)

วรรณยุกต์ สามัญญะ

พจน์—พยัญชนะ ต้น พ (พาน)

สระ โออะ ถกรูป

ตัวสะกด จ

วรรณยุกต์ ตรี ไม่มีรูป

ตัวการันต์ ฆ

ค. 'กฤษณา' คำ ๓ พยางค์

กฤษ—พยัญชนะ ต้น ก

สระ ฤ อานเสียง วิ

ตัวสะกด ษ อักษรนำ

วรรณยุกต์ เอก ไม่มีรูป

ษ — พยัญชนะต้น ษ

สระ อะ ลดรูป

วรรณยุกต์ เอก ไม่มีรูป

ณ — พยัญชนะต้น ณ (เณร)

สระ อา

วรรณยุกต์ จัตวา ไม่มีรูป (เพราะ ษ นำ)

ข. ถ้ามีหลายคำด้วยกัน จะทำตารางกระจายดังนี้

เนิ่น, เคล็ด, วรรณ, ขรรค์, สยมพร, หน้าที

คำ	พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	ตัวสะกด	วรรณยุกต์	ตัวการันต์
เนิ่น	เนิ่น	น	เออ, แปลง อ เป็น อิ	น	โท ไม่เอก	—
เคล็ด	เคล็ด	ค ควบ ล	เอะ แปลงวิสรรชนีย์ เป็นไม้ไต่คู้	ค	ตรีไม่มีรูป	—
วรรณ	วรรณ	ว	อะ แปลงวิสรรชนีย์ เป็น ร หัน	ร ควบ ค	,, ,,	—
ขรรค์	ขรรค์	ข	อะ ,, ,, ,,	ร อักษรควบ	จัตวา ,,	ค
สยมพร	ส	ส อักษรนำ	อะ ลดรูป	—	เอก ,,	—
	ยม	ย	โอะ ,, ,,	ม	จัตวา ,,	—
	พร	พ	อ ,, ,,	—	เพราะสน้ำสามัญ	—
หน้าที	หน้าที	น, ห น้า	อา	—	โท ไม้โท	—
		ท	อ	—	โท ไม่เอก	—

ภาคที่ ๓ ลักษณะใช้อักษร

คำอธิบาย

ข้อ ๓๕. เมื่อผู้ศึกษาทราบลักษณะอักษรและวิธีประสมอักษรแล้ว ก็พอจะเขียนและอ่านเป็นเสียงแทนคำพูดได้ แต่ยังไม่ถูกต้องตามระเบียบที่ท่านนิยมใช้กัน เพราะฉะนั้นในภาคนี้จะอธิบายลักษณะใช้อักษรไว้เพื่อเป็นหลักแห่งความรู้และความดังเกิดต่อไป

การใช้อักษร คือ เขียนและอ่านให้ถูกต้องตามแบบแผนที่ท่านนิยมกันนั้น ต้องอาศัยหลัก คือ (๑) วิธีแสดงอักษร (๒) ดนตรี คือ วิธีเชื่อมคำพูดให้ติดต่อกัน (๓) วิธีเขียน (๔) วิธีอ่าน ดังจะอธิบายต่อไปนี้

วิธีแสดงอักษร

ข้อ ๓๖. วิธีแสดงอักษรนั้น คือวิธีเปลี่ยนแปลงตัวอักษรด้วยวิธีต่าง ๆ ให้ผิดจากรูปเดิมของคำในภาษาไทยบ้าง ภาษาอื่นบ้าง เพื่อจะใช้ในการแต่งคำประพันธ์ หรือเรียบเรียงคำพูดให้สละสลวยเป็นข้อใหญ่ และวิธีแสดงอักษรที่เรานำมาใช้ในย่อมนำคำหลักในภาษาอื่นดังต่อไปนี้

(๑) อาศัยหลักในภาษาเขมร ซึ่งเขมรวิธีแสดงคำพูดใหม่ความต่างกันออกไปเช่น ‘ชี’ (ชี้) แสดงเป็น ‘ชานี’ (เครื่องขบชี เช่นยานพาหนะ), ‘คู’ (วาดเขียน) แสดงเป็น ‘ค่านู’ (รูปภาพที่ได้วาดเขียนไว้) ฯลฯ และเติมพยางค์เข้าข้างหน้าคล้ายอุปสรรค เช่น ‘หัด’ (ฝึกหัด) ‘เรียน’ (เล่าเรียน) เติม ‘บิ’ (บ้อม)

เขาเป็น 'บ่หัด' และ 'บ่เรียน' ซึ่งแปลว่าให้ฝึกหัด ให้ได้เรียน ฯลฯ
วิธีเหล่านี้เรานำมาใช้ในภาษาไทยเราโดยมาก เช่น เกิด, กำเนิด,
จ่าย, จำหน่าย, ตรวจ, ดำรวจ. และ เกิด, บังเกิด. วาย, บัง
วาย. เหล่านี้เป็นต้นทางหนึ่ง

(๒) เนื่องจากอักษรวิธีในภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น วิฬกฤท
อิ เป็นไอ. อุ เป็น เอา ฯลฯ กัด, เปี้ยนพยัญชนะกัด, เดิมพยัญชนะ
เขามาที่เรียกว่าดงพยัญชนะอาคมกิดเป็นต้นทางหนึ่ง

(๓) เนื่องจากชาวอินเดียที่ใช้ภาษาปรากฤต ได้นำเอาภาษา
สันสกฤตเข้ามาสอนเรา แต่เขาเรียกตัวอักษรเพี้ยนไปตามภาษาปรากฤต
ของเขา เช่นเรียกตัว 'ต' เป็นเดียวกับตัว 'ด' โดยมาก ตัวอย่าง
มาตา, เรียก มาตา, เตโซ เรียก เตโซ ฯลฯ และเดียวกับ ว มัก
เรียกเป็นเดียวกับ 'พ' ในภาษาบาลีแทบทั้งหมดเป็นต้นอีกทางหนึ่ง

คำที่เปลี่ยนแปลงไปตามหลักที่มาทั้ง ๓ ทางนี้แหละท่านรวมเรียก
ว่าคำแผลง และคำแผลงเหล่านี้ถ้าจะขอยกเขาแล้ว ก็รวบรวมได้ความ
วิธีแผลงอยู่ ๓ ประเภท คือ ๑. วิธีแผลงสระ ๒. วิธีแผลงพยัญชนะ
และ ๓. วิธีแผลงวรรณยุกต์ดังต่อไปนี้ :-

วิธีแผลงสระ

ข้อ ๓๗. สระที่จะแผลงเป็นอนันต์โดยมากมาจากคำใน ภาษาบาลี
และสันสกฤต ครั้นตกมาในภาษาไทยก็เปลี่ยนแปลงไปตามเสียงสระใน
ภาษาไทย ที่เป็นสระในคำไทยก็มีบ้างแต่น้อย จะกล่าวตามลำดับ

สระอะ แผลงเป็น สระ อา เช่น ดัณฑ์ เป็น ด่านท์ (ไพร-
 ด่านท์) ศักดิ์ระ (เหล็กมีคม) เป็น ศาสตร์ตรา, อัดคัย เป็น อาศคัย
 และคำที่ใช้ในคำประพันธ์ เช่น 'พฤษชาติ มัจฉาติ' เป็น พฤษ
 ชาติ, มัจฉาติ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อิ เช่น วชิร เป็น วิเชียร ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อุ เช่น เขตวน เป็น เขตพน, โกณฑ เป็น
 โกณฑ, ชัมพนท เป็น ชมพนท, ดัมมติ เป็น ดัมมุตติ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอะ เช่น วิฐ เป็น เพ็ชร, บัญจ เป็น
 เบญจ, วิจจ เป็น เว็จจ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอะ เมื่อมีตัวสะกดนอกจากตัว ย และ ร แต่
 คงรูปไว้ตามเดิม เช่น ปะทะ เป็น บท, กระชะ เป็น คช, นนท
 เป็น นนท ฯลฯ

แผลงเป็นสระ ออ เมื่อมีตัว ร สะกดหรือตามหลังแต่คงรูปไว้
 ตามเดิม เช่น วรรณ เป็น พร, จรรระ เป็น จร ฯลฯ

เมื่อประสมอยู่กับพยัญชนะท้ายคำ ซึ่งใช้เป็นตัวสะกดมักดัดเสียง
 สระ อะ เดี่ยว เช่น สุทะ เป็น สุธ (สุก) ภาชะ เป็น ภัย (ไพ),
 วิธะ เป็น วิธ (วิด) ฯลฯ

เมื่อประสมอยู่กับพยัญชนะท้ายคำ แผลง เป็น อา, อิ, อิน,
 เอก และอื่นๆ ก็มี (มักใช้ในการแต่งคำประพันธ์ เพื่อให้คล้องจอง
 กัน) เช่น กายะ เป็น กายา, กายิ, กายิน, กายะ ฯลฯ

แสดง อะ แห่ง ะ ที่ควบกับตัวอื่นเป็น ะ (เรียก ะ หั้น)
เช่น กระโหลก เป็น กรรโหลก, ทระทั้ง เป็น ทรรทั้ง, สระเดิริย
เป็นสระเดิริย ฯลฯ

ตดสระ อะ อยู่ต้นคำเดียวกัน เช่น อนุช เป็น หนู, อภิรม
เป็น ภิรม ฯลฯ

เมื่อมตัว ม อยู่ข้างหลัง แสดงเป็น สระอำ, และมีตัว ฎ อยู่
ข้างหลังแสดงเป็นสระ เอา เช่น อม้าย, อมรินทร์ เป็น อ้าม้าย
อ้ามรินทร์ และ นะคะ, ะวะนะ เป็น เนาว, เซาวน ฯลฯ

แสดงเป็นสระ เอาะ เช่น บัณฑ์ระ เป็น บัณฑ์เกาะกั, คัระหะ
เป็น เคะระหะ ฯลฯ

สระ อา เมื่อประสมอยู่กับพยัญชนะท้ายศัพท์ ตดเดียวกันบาง เช่น
คำดา เป็น ค้าด, ฉายา เป็น ฉาย ฯลฯ

สระ อี แสดงเป็นสระ อี้ เช่น ถึงคะ เป็น ถึงคั, อชิกะ เป็น
อชิก, ศึกษา เป็น ศักษา, ตั้ง เป็น ตั้ง ฯลฯ

แสดงเป็นสระ เอ เช่น ศิดา เป็น ศัธดา, วิตาน เป็น เพตาน
ฯลฯ

แสดงเป็นสระ ไอ เช่น พิจิตร เป็น ไพจิตร, วิหาร เป็น
ไพหาร ฯลฯ

แสดงเป็นสระ เอย เช่น ศีร เป็น ศัยร, พาทระ เป็น
พาเหียร ฯลฯ

สระ อี แผลงได้อย่างสระ อี คือ เป็น สระ อี เช่น อนิกะ
เป็น อนิก, เป็นสระ เอ เช่น ตัมา เป็น เตมา, เป็นสระ เอีย
เช่น จัร เป็น เจียร, กษณ เป็น เกษณ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อี เช่น นัละ เป็น นิล, หินชาติ เป็น หิน
ชาติ ฯลฯ

แผลงเป็นสระ ออ เช่น วิช เป็น พช ฯลฯ

สระ อี กับ อี ในการแต่งคำประพันธ์ใช้ทดกันบ้างเพื่อบดองการ
สัมผัส และ ครุ, ดห

สระ อุ แผลงเป็น สระ อู เช่น ไวปุตย์ เป็น ไพปุตย์,
ไวฑูรย์ เป็น ไพฑูรย์, อาตุร เป็น อาตุ

แผลงเป็น อว เช่น อช เป็น อรช, ล้าช เป็น ล้าช ฯลฯ

แผลงเป็น อว เช่น ดินช เป็น ดินช ฯลฯ

แผลงเป็น อุ ว เช่น ลุภาวะ เป็น ลุภาพ, ลุคันชะ เป็น
ลุคณช ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอะ เมื่อมีตัวสะกด คือ ถดตณ อุ เตีย เช่น
ทก เป็น ทก, ท่ง เป็น ท่ง ฯลฯ

แผลงเป็นสระ โอ เช่น ปราณ เป็น โบราณ, ลุภาค เป็น
โลภาค ฯลฯ

แผลงเป็นสระ เอา เช่น ลุภาพ เป็น เล้าภาพ, ลุคณช
เป็น เล้าคณช ฯลฯ

แผลงเป็นสระ อัว เช่น ยรยาทร เป็น ยวรยาทร, ปริปรัณะ
เป็น ปริบวรณ ฯลฯ

สระ อุ มักแสดงกติดกับสระ อ เมื่อใช้แต่งคำประพันธ์
สระ เอ แสดงเป็นสระ โอ เมื่อมีตัว ย สระกด เช่น เวชยากรณ
เป็น ไวยากรณ, เวเนยยะ เป็น เวไนยะ ฯลฯ

สระ เอ มักแสดงมาจาก อ แล้วเลยแสดงเป็นสระ โอ อีก
ทีหนึ่ง เช่น หิรัญญะ เป็น เหรัญ, ไหรัญ ฯลฯ

สระ โอ เมื่อมีตัวสระกดแสดงเป็นสระ แอ เช่น ไภทย เป็น
แพทย, ไส่นยา เป็น แส่นยา, ไทศย เป็น แพศย, ไวศย เป็น
แพศย ฯลฯ

สระ โอ แสดงเป็น อ ว เช่น โอถ่าน เป็น อวถ่าน, โอ
ถาว เป็น อวถาว ฯลฯ

แสดงเป็นสระ เอา เช่น โอฬาร เป็น เอาฬาร, โม่ เป็น
เมา ฯลฯ

สระ โอ มักแสดงมาจากสระ อ แล้วแสดงเป็นสระ เอา อีก
ทีหนึ่ง เช่น ปุราณ เป็น โบราณ, เบราณ ฯลฯ

วิธีแสดงพยัญชนะ

ข้อ ๓๗. วิธีแสดงพยัญชนะนี้ เนื่องมาจากวิธีสันนิษฐานในภาษาบาลี
บ้าง เกิดขึ้นในภาษาไทยบ้าง จะวางไว้พอเป็นหลักดังนี้

(๑) แสดงพยัญชนะตัวหน้าของอักษรนำ หรืออักษรควบให้
สระอำ ประสมอยู่ด้วย เช่น จรัส เป็น จำรัส, แดง เป็น ดำ
แดง, ควบ เป็น ค่ำบบ, กราบ เป็น ก่ำรบบ ฯลฯ

(๒) ประกอบ 'อ่าน' เข้ากับพยัญชนะต้น เช่น เกิด เป็น กำเนิด, คุณ เป็น คำคุณ, โจทย์ เป็น จำโนทย์, เดิร เป็น ดำเนิร, ทูต เป็น ทำนุต ฯลฯ

(๓) กวบตัว ร เข้ากับพยัญชนะต้นตัวหน้า เช่น กระทิ เป็น กระทึ, จะเข้ เป็น จระเข้, ชะอุ่ม เป็น ชระอุ่ม, คระบอง เป็น คระบอง ฯลฯ

(๔) แผลง ข เป็น กระ, กำ, ก่า, และขน. เช่น ขจาย เป็น กระจาย, ขจร เป็น กำจร, ขดั่ง เป็น กัดั่ง, แขง เป็นกำแหง, ขด เป็น ขนด, ขาน เป็น ขนาน ฯลฯ

(๕) แผลง ฉ เป็น จำ, ขำ, นต และ ประจ. เช่น ฉงาย เป็น จำงาย, ฉตุ เป็น จำตุ, ฉียง เป็น ฉัตยง, ฉิด เป็น ประเจิด (แผลงต่อไปเป็น 'บรรเจิด' ก็ได้) ฯลฯ

(๖) แผลง ช เป็น ชำร เช่น ชะ เป็น ชำระ, ช่วย เป็น ชำรวัย ฯลฯ

(๗) แผลง ฐ เป็น ฐ และ ต เป็น ต เช่น ฐกา เป็น ฐัก, ตารว เป็น ตารว, ตำร (จาก 'ครู') เป็น ตำรว ฯลฯ

(๘) แผลง ถ เป็น ตำ, ถด, และ ตัง. เช่น ถกต เป็น ตำกต, ถก เป็น ถดก, ถวาย เป็น ตังวาย ฯลฯ

(๙) แผลง ท เป็น ขำ เช่น เทวระ เป็น ขำเวระ, ทรุต เป็น ขำรุต, แทวก เป็น ขำแวก ฯลฯ

(๑๐) แผลง บ เป็น ผน. เช่น บวก เป็น ผนวก, บวช เป็น ผนวช ฯลฯ

(๑๑) แผลง ป เป็น บ เช่น ปารมี เป็น บารมี, ปรง เป็น บำรุง ฯลฯ

(๑๒) แผลง ผ เป็น ประ, และ ผน. เช่น ผจญ เป็น ประจญ, ผ้าน เป็น ประด้าน, แผก เป็น แผน ฯลฯ

(๑๓) แผลง พ เป็น ไพ, และ ปิน. เช่น เพราะ* เป็น ไพเราะ, พิศ เป็น พินิศ ฯลฯ

(๑๔) แผลง ร เป็น ฤ, รง, ระเบ, และ รำบ. เช่น ฤติ เป็น ฤติ, รม เป็น รงม, รำ เป็น ระเบ, ราว เป็น รำบาย ฯลฯ

(๑๕) แผลง ถ เป็น ตบ, ตม, และ มต. เช่น ถัด เป็น ตบัด, โตง เป็น ตมอ, ตาถ เป็น มตา, ตณตณ เป็น มตมตณ, ถัก เป็น มถัก ฯลฯ

(๑๖) แผลง ถ เป็น ถว, และ ถัน. เช่น ถ้าง เป็น ถว้าง, ถ่วง เป็น ถันว้าง ฯลฯ

พยัญชนะที่เป็นตัวสะกดและการันต์ ยังมีวิธีใช้แตกต่างออกไปจากภาษาเดิมอีก มขอคำคุณควรจะสังเกต ดังต่อไปนี้

(๑) พยัญชนะที่เป็นพยางค์ท้ายของคำพดเดิม แผลงมาเป็นตัวสะกดในภาษาไทยโดยมาก เช่น ถุชะ เป็น ถุช (ตุ้ก) นาคะ เป็น นาค (นาก) นิติ เป็น นิติ (นิต) ชาติ เป็น ชาติ (ชาติ) เป็นต้น

(๒) คำบาทเข้ามาติดตัวสะกดเดิมออกเสียง เหนือไว้แต่ตัวตามหลังเป็นตัวสะกด บางทักอ่านออกเสียงด้วย ที่ใช้กลุ่มพยัญชนะคอกาตามตัว

* คำนี้เขมรเป็น 'ไพเราะ' ถ้า 'ไพเราะ' น่าจะแผลงจาก 'ไพเราะ' ของเขมรก็ได้

สระกดและตัวตามเป็น จุจ, ชุช, ญญ, ญญ, ญู, ฑฒ, ฑติ ทุท
 หน, ด้ด้, เช่น กิจจ, เวชช, ปญญ, วญญ, อญญ, วฑฒน,
 สัมปัตติ สัมพุท, โสตาปน, โสมนัส, เราใช้ เป็น กิจ, เวช,
 บญ, วญ, อญ, วัฒน, สัมปัต, สัมพุท, โสตาปน, โสมนัส,
 ดงนเป็นคน

ทอดเดี่ยวเช่นนี้ ก็เพื่อกันไม่ให้รุงรัง เพราะภาษาไทยเราออก
 เสียงพยัญชนะตัวเดียวเป็นทางตัวสระกดและอ่านออกเสียงด้วยก็ได้ เช่น
 ราชการ อ่าน ราช-การ เป็นต้น แต่มทเดี่ยวอยู่ทางหนึ่ง คือ
 ทำให้พินเมื่อ ไม่รู้ได้ว่าศัพท์เดิมเป็นตัวซ้อน (สองตัว) หรือตัวเดียว
 เช่น กิจ, สัจจิต, วิชา, รัช ทวิช ซึ่งศัพท์เดิม เป็น กิจจะ,
 สัจจิต, วิชา, รัชระ และ ทวิช เป็นต้น และในที่ของการดห
 ใช้เป็น กิ-จะ, วิ-ชา เช่นนี้ ยังทำให้เสียงแปลกจากเดิม ซึ่งเป็น
 กิต-จ, วิด-ชา ไปทีเดียว เพราะฉะนั้นเพื่อกันข้อนี้ ควรเขียนตาม
 รูปเดิมเป็น กิจจ, วิชา ฯลฯ ดังว่า

วิธีแปลวรรณยุกต์

ข้อ ๓๘. คำบาท และ สันตักฤต ซึ่งไม่กำหนดเสียงวรรณยุกต์
 ครั้นดกมาในภาษาไทย เราอ่านตามเสียงอักษร สูง กลาง ต่ำ ของ
 เรา ไม่ต้องใช้ไม่วรรณยุกต์ แต่มบางคำที่แสดงออกไปจากนี้ คือ

(๑) เปดียนวรรณยุกต์เป็นอย่างอักษรนำ คือศัพท์เดิมเป็นคำ
 เรียงพยางค์ แต่เราอ่านตามอักษรนำ ทำให้เสียงวรรณยุกต์แสดง
 ออกไปจากที่เคยอ่าน เช่น กากนิก ใช้อ่านเป็น กากะหนัก, ทิดถ
 เป็น ทิดถถ, วาดนา เป็น วาด-สะหนา, คำสนา เป็น คำด -

ดะหนา, เอนก เป็น อะเหนก ซึ่งควรจะอ่านเป็น กากะนั้, ดิดก, วาดดะนา, ดาดดะนา, อะเนก ดงนเป็นคน

(๒) คำที่มีตัว ห การันต์ใช้เดิมไม่เอกลง เช่น วิเทห์, ดนเทห์, พ่าห์, เฒ่นห์, โด่ห์, โม่ห์ ฯลฯ

(๓) คำไทยที่ไม่มีไม่วรรณยุกต์ ใช้เดิมไม่วรรณยุกต์ดังบ้างก็ได้ เช่น จัง, จุง, บ, ดง, แด, เพยง, เป็น, จัง, จุง, บ, ดง, แด, เพยง, ฯลฯ

ที่ใช้เช่นนี้เป็นด้วยต้องการ เอก โท ในการแต่งโคลง และร้อย บางทักกดบอักษรดั้งเป็นคำ หรือกดบคำเป็นดัง เช่น เฒ่า เป็น เพ้า, ช่วย เป็น ฦวย ฯลฯ วิธีเช่นนี้เรียกว่า 'เอกโทษ' หรือ 'โทโทษ' ตามที่ใช้เอกมิติดหรือโทมิติด เดียวนี้ไม่มีใครจะนิยม เพราะเป็นวิธี 'ขอไปที' ซึ่งทำให้เนื้อความคลาดเคลื่อนได้

หลักเทียบคำบาลีและสันสกฤต

ข้อ ๔๐. มีคำโดยมากที่เราใช้เขียนได้ทั้ง ๒ อย่าง เช่น นิจ, ภิกขุ จะเขียน เป็น นิตย, ภิกษุ ก็ได้ ที่เป็นเช่นนั้นมิใช่เราเอามาแต่งใช้ในภาษาไทย เป็นด้วยที่มาต่างกัน คือ นิจ ภิกษุ เป็นภาษาบาลี, นิตย ภิกษุ เป็นภาษาสันสกฤต แต่บางคำเราใช้ทั้งคู่ ยากที่จะตั้งเกิดว่าเป็นคำภาษาไหน หรือแต่งมาจากภาษาไหน คือไปนี้จะวางหลักไว้เพื่อเป็นเหตุสังเกตได้บางดงน

(๑) สระ ฤ ฦ ฤ ฤา และ ตัว ศ ษ นิยมในภาษาสันสกฤต ไม่มีในภาษาบาลี คำที่มีอักษรเหล่านี้คงมาจากสันสกฤต ที่เราแต่งมาใช้ก็มีบางคำน้อย เช่น 'องกฤษ ศอก ศัก' เป็นต้น

(๒) คำว่าใดไม่ใคร่มีพยัญชนะประสม (คือควบกัน เช่น กย, กร, ทย, ทร ฯลฯ) มากเหมือนสันสกฤต ทั้งส่วนพยัญชนะต้น และตัวสะกด ตัวสะกดในภาษาบาลีมีหลักที่จะดังเกิดดังนี้

ก. ตัวสะกดต้องมีความด้วย จะมีตัวเดียวไม่ได้ และต้องเป็น พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๕ และตัว ย ด ว ฎ พ (ตัว ห สะกดได้บ้าง เช่น พรหมา) จึงจะสะกดได้

ข. ส่วนตัวตามนันทกัตถ์เกิด คือพยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ตาม ตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๑ เช่น ดัก, ทก, จจุ, จจุ ฯลฯ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๕ ตามหลังตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๓ เช่น วค, พค ฯลฯ พยัญชนะที่ ๕ ตามหลังตัวสะกดที่เป็นพยัญชนะที่ ๕ ในวรรคของมันได้ เช่น วง, ญ, ทน, สนิ, สม ฯลฯ ในเศษวรรคตัว ย ด ฎ ตามหลังตัวเองได้ เช่น เตย, สด, ผด ฯลฯ แต่ตัว ย ร ด ว ห ตามหลังตัวสะกดหรือไม่ใช้ตัว สะกดก็ได้ เช่น พยาบาท, อคยาการ, พรหม, เกด, ขุหยา อารพ ฯลฯ

(๓) ส่วนตัวสะกดในภาษาสันสกฤตนั้นตัวเดียวก็สะกดได้ เช่น มน, หดี ฯลฯ และตัว ร สะกดก็ได้ และมีใช้ชุกชุมด้วย เช่น ร, ร, ตรี, ตรี ฯลฯ ส่วนตัวตามหลังนั้นกำหนดคล้ายบาลี แต่ต่างวรรค กันก็ตามหลังกันได้ เช่น ฤ, มฤ, ปฤ, สป, สนิ ฯลฯ

ข้อ ๔๑. คำว่าใดและสันสกฤตมีมรากเป็นอันเดียวกัน แต่ใช้ตัว อักษรแตกต่างกันไป จะคิดมาเทียบไว้พอเป็นหลักดังเกิดดังนี้

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
อะ กับ อา	อัสสัม	อาศรม	อาศรม
	กนฺตา	กานฺตา	กานฺตา
	ราชฺ	ราชฺ	ราชฺ
อ กับ ฤ	กตา	กฤตา	กตา, กฤตา
	มตก	มฤตก	มฤตก
	อมต	อมฤต	อมฤต
อิ กับ ฤ	อิทฺ	ฤทฺ (เริกฺ)	ฤทฺ (เริกฺ)
	อิทฺ	ฤทฺ	ฤทฺ
	อิติ	ฤ	ฤ, ฤ
อิ หรือ เอ กับ ไ	อิติสฺ	ไอศฺ	ไอศฺ
	เอราวณ	ไอราวณ	เอราวณ
	เกลาต	ไกลาต	ไกลาต, ไกรลาต
	เมตฺ	ไมตฺ	ไมตฺ
อุ กับ ฤ	อุ	ฤ	ฤ
	อุ	ฤ	อุ
	ปิต	ปิต	ปิต
ก กับ ก, ก, ร	จก	จก	จก
	คก	คก	คก (วันศก)
	คก	คก	คก, คก (ชา)
	อูก	อูก	อูก (- มาศ)
	อูก	อูก	อูก (อาทิตย์)

อักษรที่ต่างกัน	บาท	สันสกฤต	ไทยใช้
ข หรือ กข กับ กษ	ขณ	กษณ	ขณะ, กษณะ
	ขย	กษย	ขัย, กษัย
	ลิกขา	ศิกษา	ลิกขา, ศิกษา
	รกษล	รากษล	รากษล
คก กับ คว, ทก	อคค	อคว	อรรค, อคว
วค, คณ.	วิกคห	วิควรห	พิเคราะห์
	ชคค	ชทค	ชรрк
	อคค	อคณ	อคค, อคณ
จจ กับ ตย	ลจจ	ลตย	ลัจ, ลตย
	นิจจ	นิตย	นิจ, นิตย
	อาทิจจ	อาทิตย	อาทิตย
จณ กับ ศจ, ตล	ปจณิม	ปัสจิม	ปัจฉิม, ปัสจิม
	วิจณิก	วฤศจิก	พฤศจิกายน
	มจณ	มตลย	มัจฉา, มตลยา, มคยา
	ลจจณร	ลจจตร	ลัมพัตตร
ชช กับ ทย	วิชชา	วิททยา	วิชา, วิทยา
	เวชช	ไวทย	เวช, แพทย์
	ปจโมชช	ปจโมทย	ปจโมทย
ชณ กับ ชย	มชณิม	มชยม	มัจฉิม, มัจยม
	อุปชณาย	อุปชชยาย	อุปัสฌาย, อุปัชฌาย
	อชชณีย	อชชยา	อชชยา
ญ หรือ ญญ กับ	ญาณ	ชญาณ	ญาณ

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
ชฺญ, ณ, นย	ฌาติ	ชฺญาติ	ฌาติ
	ปณฺณคฺติ	ปฺรชฺณปฺติ	ปณฺณคฺติ
	ปฺณณ	ปฺณน	ปฺณ, ปฺณน
	การุณฺณ	การุณ	การุณ, การุณน
	ชณฺณ	ชานน	ชณ, ชานน
	สํามณฺณ	สํามานน	สํามณ, สํามานน
จฺ หรือ ญฺ กับ สฺ	จฺาน	สฺถาน	ฐาน, สฺถาน
	จฺิต	สฺถิต	สฺถิต
	จฺาปนา	สฺถาปนา	ฐาปนา, สฺถาปนา
	คหฺจฺ	คฤหฺสฺถ	คฤหฺสฺถ
	อญฺจ	อสฺถ	อฐ, อสฺถ
ญฺ กับ ษฺ, ษฺ	อญฺจ	อษฺ	อฐ, อษ
	คญฺจ	คษฺ	คษ
	โอยฺจ	โอยฺช	โอย, โอยช
	อชฺชจฺาน	อชฺชจฺาน	อชฺชฐาน
จฺณ กับ วฺ, ทฺ	อจฺณจฺนท	อจฺณจฺนท	จณจณท
	วจฺณน	วจฺณ	จณน, วจจณ
	วจฺณ	วจฺท	จณ, พจณ, พจท
	วจฺณ	วจฺท	จณ, พจณ, พจท
ณฺณ กับ รฺ	กณฺณ	กรณ	กรณ
	อนฺณ	อรณ	อรณ
	ปรปฺณ	ปรปฺรณ	ปรปฺรณ

อักษรที่ต่างกัน	บาลี	สันสกฤต	ไทยใช้
ณ กับ ษณ	กณห ตณหา ตณห์	กฤษณ ตฤษณา คฺษณ	กฤษณ ตณหา, คำฤษณา คฺษณ
ศก กับ กศ, ปศ ศร, ศว	มตศา ศตติ สํศต ปศศา— ภิชก เนตศ ปศศ สํศต	มกตา ศกต สํปศ ปราชศา— ภิชก เนตฺร ปศฺร สํศว	มกตา ศกต สํปศ, สํปค, สํปค ปราชศาภิเชก ภิชก เนตฺร ปศฺร สํศว
ถ หรือ ศถ กับ สฺถ, ท กับ ทฺร, ทฺล สฺถ, สฺตฺร	ถ ท ถาวร ถป วิธถาร ถ สํศถ	สํถ ทฺร, ทฺล สํถาวร สํศป วิธฺถาร สํศฺร ศํสํศฺร	สํถ ท, ทฺร, ทฺร ถาวร, สํถาพร สํถป, สํศป พิธฺถาร สํศฺร ศํสํศฺร
ป หรือ ปฏ กับ ปร หรือ ปฺรติ	ปมาท ปมาณ ปฏิปตติ ปฏิเสช	ปฺรมาท ปฺรมาณ ปฺรติปตติ ปฺรติเชช	ประมาท ประมาณ ปฏิบัติ, ประติบัติ ปฏิบัติ, ประติเชช

[illegible]

อักษรตัวแรก	บาท	ต้นศัพท์	ไทยใช้
พ ก ข	มณฺห์	มณฺษย	มณฺษย์
	ครุพ	ครุท	ครุท
	กพา	กฺรฺทา	กพา, กฺรฺทา
	จุพา	จุทา	จุพา, จุทา

ยังมีคำอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ที่ไม่เป็นระเบียบดังข้างบนนี้ ต้องอาศัยสังเกตเปรียบเทียบเอาเองจากภาษาเดิม

คำที่ต่างภาษาถิ่นเช่นข้างบนนี้ จะนับว่าฝ่ายหนึ่งแผดงมาจากอกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เพราะเป็นคนละภาษา ต่อเมื่อใดภาษาเดิมเขาเป็นอย่างหนึ่ง ไทยนำมาใช้เป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่นนั้นจึงจะนับว่า แผดง ในที่นี้ เช่นคำบาทว่า มคฺค, วจฺฉณ, กรม, กตฺตค, ชคฺค, อคฺค, ชฺฉนฺ แต่ต้นศัพท์เป็น มารฺค, วจฺฉณ, กมฺม, การุคฺค, ชคฺค, อคฺค, โสยตฺถน ดังนั้นจะนับว่าฝ่ายใดแผดงไม่ได้, ต่อเมื่อไทยนำมาใช้ผิดไปจากเดิมเป็น อรรค, อรรณ, กรรม, กรรรค, ชรรค, อรรค, ชฺฉน เช่นนั้นจึงจะนับว่าแผดง ถ้าคำที่แผดงนั้นใกล้เคียงภาษาใด ก็ให้นับว่าแผดงตาม ภาษา นั้น หรือ จาก ภาษานั้น, คำแผดงข้างบนนี้ใช้กันมานานเป็นอันใช้ได้ แต่จะคิดแผดงขึ้นใหม่ตามหลักอื่น เช่น สัพพณฺน ใช้อย่างต้นศัพท์ว่า สรรพเพหรือ สรรพเพญ และจะใช้คำกตฺตคฺคว่า กตฺช หรือ กตฺชญฺ์ เดียนตามนั้นไม่ได้ ต้องให้ถกตามภาษาของเขาให้สังเกตหลักเทียบที่ไทยใช้ตามข้างบนนี้

สนธิที่ใช้ในภาษาไทย

ข้อ ๔๒. สนธิคือวิธีเชื่อมคำกับคำให้ติดเป็นคำเดียวกัน ในภาษา
บาลีและสันสกฤตมีวิธีต่าง ๆ แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่ใช้กันอยู่ใน
ภาษาไทย

คำที่ใช้สนธิกันได้แก่คำที่มาจากบาลีและสันสกฤตเท่านั้น จะ
เอาคำในภาษาอื่นไปเชื่อมกันตามวิธีสนธิไม่ได้ และคำสนธิที่จะกล่าว
ต่อไปนี้ ก็เฉพาะแต่คำซึ่งเชื่อมกับอีกคำหนึ่งที่ตั้งต้นด้วยสระ เช่น
อมาตย์, อาตม, อินท, อุบาย ฯลฯ เท่านั้น มีหลักที่สังเกตตาม
ที่ใช้กันมากดังต่อไปนี้

(๑) สระท้ายของคำต้นเป็น อะ อา ถ้าต่อกับสระ อะ อา
ของคำท้ายรวมกันเข้าเป็นสระ อาตว เดียว เช่น เทศกับอภิบาล เป็น
เทศาภิบาล, มหากับธานีสังต์ เป็นมหานครสังต์, ชั่วกับอาตม เป็น
ชั่วอาตม ฯลฯ ถ้าต่อกับสระอะทมิด้วยสระกตก เช่น อรรณพ, อรรค
จรรย์ ฯลฯ รวมกันเข้าเป็นสระ อะ เดียว เช่น มหากับอรรณพ
เป็น มหรรณพ, มหากับอรรคจรรย์ เป็น มหัตจรรย์ เป็นต้น

ถ้าต่อกับสระ อ, อิ รวมกันเข้า อ, อิ หรือ เอ เดี่ยว
เช่น ราช กับ อิน เป็น ราชิน (วัดเวฬุราชิน) มหา กับ อิต
เป็น มหัต, นร กับ อินท หรือ อิศวร เป็น นรินทร, นเรนทร,
หรือ นริศวร-นเรศวร ตามลำดับ, และอุตศร กับ อิศาน เป็น
อุตศราน, เป็นต้น. ถ้าต่อกับสระอะทมิด้วยสระกตกรวมกันเข้าเป็น อตว เดียว

เช่น ชน กับ อินทร์ เป็น ชนินทร์ มหา กับ อิทธิ เป็น มหิทธิ เป็นต้น

ถ้าต่อกับ อุ, อู, รวมกันเข้าเป็น อุ, อู หรือ โอ ต่อดีเดียว เช่น มรรค กับ อุทเทศก์ เป็น มรรคเทศก์, ราช กับ อุปถัมภ์ เป็น ราชูปถัมภ์, ราช กับ อุบาย เป็น ราชอุบาย, และ เอก กับ อน เป็น เอกอน (หย่อนหนึ่ง) เป็นต้น

ถ้าต่อกับ เอ, โอ, โอ, เออ รวมกันเข้าเป็น เอ, โอ, โอ, เออ แต่มักใช้ในบางคำ เช่น โภค กับ โอศวรรย์ เป็น โภโคศวรรย์, มหา กับ โอฬาร หรือ เอฬาร ก็เป็น มหาฬาร, มหาฬาร เป็นต้น

(๒) สระท้ายของคำต้นเป็น อี อี้ ถ้าต่อกับสระ อี หรือ อี้ ด้วย ก็รวมกันเป็น อ หรือ อี้ ต่อดีเดียว (คือตบเดียวตัวหนึ่ง) เช่น มณี กับ อินทร์ เป็น มณินทร์, กร กับ อินทร์ เป็น กรินทร์, ฝน กับ อินทร์ เป็น ฝนินทร์ แต่ถ้าต่อกับสระอื่น (นอกจาก อี อี้) ต้องทำสระ อี อี้ ท้ายคำนั้นเป็น ย เสียก่อน เช่น มติ เป็น มติย, (เมื่อเอา อี หรือ อี้ เป็น ย แล้ว ถ้าตัวสระกดกับตัวตามเหมือนกัน ตบเดียวตัวหนึ่ง เช่น วิตติ, อัคคิ, สัมมคคิ, เป็น วิตย, อักย, สัมมคย ไม่ใช่ วิตคย, อักคย และ สัมมคคย) แล้วประสมกัน อย่างสระ อะ อา อยู่ท้ายในข้อ (๑) เช่น มติ กับ อธิบาย เป็น มติยาธิบาย,* สัมมคคิ กับ อาจารย์ เป็น สัมมคคยาจารย์, อัคคิ กับ โธภาส เป็น อักโขภาส เป็นต้น

ที่แสดง 'คิ' เป็น คอ แล้วแสดง ตอ เป็น จอ ต่อไปก็มี เช่น อคิ + รอด = อเคยอ แล้วแสดงเป็น 'อจเจก' เป็นต้น.

มักเว้นบางคำที่ไม่ใช่ตามหลัก เช่น หัก + อาจารย์ เป็น
หักอาจารย์ เป็นต้น

(๓) สระท้ายของคำต้นเป็น อ อ ต้องแปลง อ หรือ อ เป็น
ว เดี่ยวก่อน แล้วเชื่อมกันได้ทุกสระอย่างสระ อ ที่แปลงเป็น ย, เช่น
ชน กับ อากม เป็น ชนวากม, ครู กับ อุปกรณ์ เป็น ครู-
โวปกรณ์ ฯลฯ ถ้าออก อ อ ด้วยกันจะคงรูปเป็น อ อ แต่ขอแยก
เช่น ครู กับ อุปกรณ์ เป็น ครูปกรณ์ หรือครูปกรณ์ ดังนี้ได้
สระอื่น ๆ ท้ายของคำต้นนอกจากนี้ยังไม่พบตัวอย่างที่ใช้

(๔) อนึ่งคำที่มีสระ อะ อยู่หน้า เช่น อภิบาล, อนุช, อภิรม
อนุถ เหล่านี้เป็นต้น บางทีก็ด อ ออกเดี่ยวเป็น ภิบาล, นช, ภิรม,
นถดังนกกมบ้าง แต่โดยมากมักใช้ในคำประพันธ์ใช้กันจนชินกม เช่น
ภิรม, นชนาฏ ดังถาเรียกให้เต็มเป็น อภิรม, อนุชนาฏ ฟังกับ
จะชัดไปเสียอีก

วิธีเขียนหนังสือ

ข้อ ๔๓. การเขียนหนังสือใช้อักษรให้ถูกต้องตามแบบแผนทาทาน
นิยมใช้กันนั้น ต้องอาศัยความสังเกตความจำเป็นหลัก เพราะฉะนั้น
ในวิธีนี้จะรวบรวมหลักฐานวิธีใช้ สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์มาได้
เพื่อช่วยความสังเกตความจำให้ดีขึ้น ดังต่อไปนี้

ข้อ ๔๔. วิจิตร สระบางตัวมีวิจิตรที่แตกต่างกันไปดังนี้

สระอะ ในแม่ ก กา มีวิจิตร ๒ อย่างคือ (ก) ประวิสรรชนีย์ ได้แก่คำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น อะ, อะทะ, อะทะ, มะระ ฯลฯ แต่มีคำยกเว้นอยู่บ้าง เช่น อ (เออ) ท (ท่าน เช่น ทนาย) พ (ผู้ เช่น พนักงาน) ณ (ใน) กับคำที่เป็นพยางค์ท้ายของคำที่มาจากบาลีและสันสกฤต ซึ่งไม่มีคำอื่นเชื่อมต่อไป เช่น เถอะ, คณะ, มรณะ, พญชนะ, อวยวะ ฯลฯ เพื่อไม่ให้ปนกับตัวสะกด (ข) ไม่ประวิสรรชนีย์ ได้แก่คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตที่ไม่ใช่พยางค์ท้ายดังว่าแล้ว เช่น คณะ, มรณะ ดังนี้ ค และ ม ร ไม่ต้องประวิสรรชนีย์ ฯลฯ แต่ตามศัพท์พจนานุกรมกับคำเหล่านี้เป็นคำเดียวกันที่เรียกว่าคำสันสกฤต ทำให้พยางค์ที่เคยประวิสรรชนีย์ไม่เป็นพยางค์ท้าย จึงไม่ต้องประวิสรรชนีย์, เช่น เถระธัมม คณบดี, มรณภาพ เป็นต้น ขอนต้องสังเกตคำสันสกฤตและไม่ใช่คำสันสกฤตให้แม่นยำ เช่น คณบดี เป็นคำสันสกฤต แต่คณะสงฆ์ไม่ใช่คำสันสกฤต คือ คณะ คำหนึ่งสงฆ์คำหนึ่ง

สระ ฤ ฦ ฤ ฤ ฤ ๔ ตัว แต่เดิมใช้ในคำไทยมากเช่น คฤก คฤกัน, ระฤก ฤชา เป็นต้น มาบัดนี้คำภาษาไทยใช้ตัว ร ฎ แทนเกือบทั้งหมด, ใช้เพราะคำที่มาจากสันสกฤตเท่านั้นที่ยังคงใช้คำไทยนั้นมีบ้างคำ คือ (ก) ฤ หรือ ฤ ที่แปลว่าไม่ (ข) ฤ ที่เป็นคำถาม ซึ่งใช้ในโคลงว่า ฉะนั้น ฤ, แด ฤ เป็นต้น ตัว ฤ ฤ นั้นไม่เห็นมีที่ใช้

สระอ มีวิธีใช้ ๒ อย่าง คือ (ก) มีตัว อ ใช้ในคำไทยทั่วไป เช่น กอ, ขอ, คอ, นอก ฯลฯ แต่มียกเว้นบางคำคือ 'บ' หรือ 'ป' ที่แปลว่าไม้, บ โทณ ที่แปลว่าคนคิดหน้าตามหงส์ (ข) ไม่มีตัว อ ใช้ในคำมาจากบาลีและสันสกฤตที่ไม่มีตัวสะกดอย่างหนึ่ง เช่น บวร, บดี, บรม ฯลฯ และคำที่มีตัว ร สะกดอย่างหนึ่ง เช่น จร, กร, มรณ ฯลฯ

สระเออ ใช้ได้ ๓ อย่าง คือ (ก) อย่างเดิม เช่น เทอม, เทอญ, ฯลฯ (วิธีใช้น้อย) (ข) เปลี่ยน อ เป็นพินทุ อี เช่น เกิน, เริง, เซ็ด ฯลฯ (วิธีใช้มากแต่ใช้ในแม่เอยไม่ได้) (ค) เอาตัว อ ออกเสีย เช่น เกย, เขย, เคย ฯลฯ (วิธีใช้มาก แต่ใช้ได้ ในแม่เอยเท่านั้น) ถ้าจะใช้อย่าง (ก) ทั้งหมดก็ไม่ผิด ที่ใช้ อย่าง (ข) และ (ค) มากนักเพื่อจะเขียนให้น้อยตัวเข้า

สระเอีย ที่มีตัวสะกดแบบโบราณใช้ติดไม้หน้ากับพินทุ ข ออกเสียก็มี เช่น วยง, (เวียง) รยก (เรียว) สยด (เสียด) ฯลฯ เคยพบใช้อย่างปกติ

สระอัว ที่ไม่มีตัวสะกดโบราณใช้อย่าง ว หันก็มี เช่น ทวอ ทัวว, หวอ ฯลฯ เคยพบใช้อย่างปกติ

สระอำ มีเสียงพ้องกับ 'อัม' ในแม่กม แต่วิธีใช้ต่างกัน คือ (ก) สระอำ ใช้ในคำไทยทั้งหมด เช่น กำ ขำ คำ ฯลฯ อย่างหนึ่ง และในคำที่แผลงมาเป็น อำ เช่น อมาตย์ เป็น อำมาตย์, เติน เป็น ดำเนิน, ตรวจ เป็น ดำรวจ ฯลฯ อย่างหนึ่ง (ข) 'อัม' แม่กม

ใช้เฉพาะแต่คำที่มี 'ม' ซึ่งเกิดมาจากบาทและต้นสัทฤต เช่น สัมผัส, อัมพร, กัมพต, อุปกัมภ, คัมภีร์ ฯลฯ

สระโอและออ มีเสียงพ้องกับ อัย แม่เกย ท่านใช้ต่างกันเป็น ๔ อย่างดังนี้ (ก) ไม้ม้วน มีแบบกำหนดให้ใช้ ๒๐ คำคือ

<u>คำไม้ม้วน</u>	<u>หมายความว่า</u>	<u>คำไม้ม้วนพ้อง</u>
๑. ฝั	เอาใจได้	—
๒. ใจ	จิตต์, ตั้งที่อยู่กลาง	ใจใหม่
๓. ให้	สละ	ร้องให้
๔. ใน	ตรงข้ามกับนอก	โน้นฝ่าย
๕. ใหม่	ตรงข้ามกับเก่า	—
๖. ได้	กระจำ	ไต่กับ
๗. ใคร	ผู้ใด	—
๘. ใคร	อยากได้	ตะใคร่
๙. ไย	เห็นละเอียด, ได้, ผดผ่อง	ไยไฟ, อัยไย, ถ้าไย
๑๐. ไค	คู่กับคำ 'นน'	ไค(มือ)บันได, กะไค
๑๑. ใช้	บังคับ, ทำประโยชน์	—
๑๒. ไหล	เกี่ยวกับใจ, หรือความประพฤติ	น้ำไหล, ปลาไหล, หางไหล
๑๓. ไล่	บรรจุ	—
๑๔. สัก	เมษญาติ	—
๑๕. ไป	พดไม่ได้	—

ค่ากตอนสำหรับจำ

(๒) ไม้ตายตัว ใช้ในคำไทยทั้งหมดคนออกจากไม้วัน ๒๐
หนึ่ง และใช้ในคำที่มาจากสระ อี, อื, เอ, และโใในบาทและ
ฤต เช่น ไพหาร, ไศศวรย์, ไกลาศ, ไกรสร, ไพฑูรย์,
กัน วาดฯ อีกอย่างหนึ่ง (ค) ไม้ตาย มีตัว ย ใช้ในคำที่
กสระ เอ, ย สะกดและ ย ตาม (เอ๋ยย) ในบาทและต้นสักฤต
อสังเขยย เป็น อสงไสย, เญยยธมฺม เป็น โญยธรรม, ต้าเถยย
ต้าไถย, เวยยาวจุจกร เป็น ไวยยาวจักร ฯลฯ (ค) ‘อัย’
ใช้ในคำที่มาจากบาทและต้นสักฤตที่สระอะและมี ย ตามหลัง

เช่น ขย เป็น ขัย, วิญจณ เป็น วิญจณัย, ขย เป็น ขัย, อาศย
เป็น อาศัย ฯลฯ ถ้ามี ย ซ้อนกัน ๒ ตัว ก็ควรเรียงไว้ทางคเพื่อไม่ให้
ปนกับ ย ตัวเดียว เช่น อัยยกา, อัยยิกา, ควรเขียน อัยยกา, อัยยิกา
ดังนี้

ข้อ ๔๕. วิธีใช้พยัญชนะ ผู้จะใช้พยัญชนะให้ถูกต้องนั้น ต้อง
อาศัยหลักเกณฑ์เครื่องยึดเหนี่ยวดังต่อไปนี้

(๑) ใช้พยัญชนะให้ถูกต้องตามพวก ในภาค ๑ ได้แบ่งพยัญชนะ

ออกเป็น ๓ พวก คือ พยัญชนะกลางพวก ๑ พยัญชนะเดิมพวก ๑
พยัญชนะเดิมพวก ๑ ควรใช้พยัญชนะให้ถูกต้องตามพวกของมันทั้ง ๓
คือพยัญชนะกลางนั้นใช้ได้ทั่วไปไม่จำเป็นต้องกล่าว แต่อีก ๒ พวกนั้น
ควรใช้ให้ถูกต้องดังนี้

พยัญชนะเดิม ๑๓ ตัว คือ ข ฃ ฉ ฐ ถ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ธ ภ ศ ษ พ
เหล่านี้ มาจากภาษาเดิม ควรใช้เฉพาะคำที่มาจากภาษาบาลีและ
สันสกฤต แต่มียกเว้นบางคำที่ใช้ในภาษาไทย ดังนี้

ตัว ข คือ ข่า (ทำให้ตาย), เขียน, ข้อง, ระฆัง, ตะเฆ,
(เครื่องบรรทุกของหนักใช้ลาก)

ตัว ฉ คือ เฉอ (เขมรว่าต้นไม้)

ตัว ฎ คือ ใหญ่, ญ้า (พืช), ญิง

ตัว ณ คือ ณ (ใน)

ตัว ธ คือ ธ, เรอ, ธง

ตัว ภ คือ ลำเภา, ตะเภา, เกตเภา, เถ่เภา, อ้าเภา, แมลงภู่,
ภาย (เช่นภายใน) ฯลฯ

ตัว ศ คือ เศร้า, ศอก, คึก, (ศัตรู) เค็
 พยัญชนะเดิม ๓๐ ตัว คือ ข ค ช ฎ ด บ ฝ ฟ อ ฮ เหล่านี้
 ดั้งเดิมสำหรับใช้ในภาษาไทย แต่มีบางตัวใช้แตกต่างออกไป ซึ่งควร
 จะสังเกตดังนี้

ตัว ช ค เดิมมีใช้ตัวละคำ คือ ช ใช้ในคำว่า 'เซตร'
 และ ค ใช้ในคำว่า 'คอ' แต่บัดนี้ใช้ตัว ช และ ค แทนแล้ว
 นับว่าไม่มีที่ใช้

ตัว ฎ ใช้เฉพาะแต่คำที่แผลงมาจากตัว ฏ ในภาษาบาลีและ
 ดั้งเดิมฤต เช่น ฎีกา จาก ฏีกา, ขฎา จาก ขฎา, กุฎี จาก กุฎี,
 ราชฎร จาก ราชฏร ฯลฯ ไม่ใช้ในคำไทยเลย

ตัว ด ใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ต ในภาษาบาลีและดั่งฤต
 เช่น ตารา จาก ตารา, บิดา จาก บิดา, บดี จาก บดี ฯลฯ
 และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วย เช่น ดง ดก ดัด ดับ ฯลฯ

ตัว บ ใช้ในคำที่แผลงมาจากตัว ป ในภาษาบาลีและดั่งฤต
 เช่น บารมี จาก ปารมี, บุญ จาก ปุญญ, เบญจ จาก ปัญจ ฯลฯ
 และใช้ในคำไทยทั่วไปด้วย เช่น บก บัง บัด บิน ฯลฯ

นอกจากนี้ใช้ในภาษาไทยด้วย

(๒) ใช้พยัญชนะให้ตรงกับภาษาเดิม

คำในภาษาอื่นที่เรานำมาใช้ มักจะใช้แตกต่างกันตามความพอใจ
 ของผู้ใช้ เช่น ลัษ, รส, วงศ์ ที่ใช้เป็น ลุช, รศ, วงษ ก็มี
 ดั้งเดิมเป็นต้น ย่อมลำบากแก่ผู้เรียนมาก เพราะฉะนั้นควรจะกำหนดให้
 คงต่อไป

(ก) คำที่ใช้ผิดเพี้ยนไปจากภาษาเดิม และนิยมใช้กันแพร่หลายแล้ว เช่น อังกฤษ, กฎฐาภิหาร, พระขรรค์, ชุมนบัษ พญา ฯลฯ เหล่านี้จะแก้ไขให้ถูกต้องตามภาษาเดิม จำแนกจะผิดเพี้ยนไป ควรเขียนคงไว้เช่นนั้น

(ข) คำที่มั่วสับสนตรงกับภาษาเดิม ควรใช้ให้ถูกต้องตามภาษาเดิม เขา เดียงเป็นภาษาไหนก็ให้ใช้ตามภาษานั้น เช่นคำ ประฐม, ประถม, ฐาน, สถาน เช่นนี้เดียงเป็นต้นตอผิด ควรเขียน ประถม, สถาน ตามต้นตอผิด, และคำ ปฐม, ปถม, ฐาน, ถาน เช่นนี้เดียงเป็นบาป ควรเขียน ปฐม, ฐาน ตามบาป ไม่ควรใช้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ดังนี้ ประฐม, ปถม, ฐาน, ถาน เป็นต้น

(๓) คำสมาสที่ประสมกันหลายคำ ควรใช้ให้ตรงรอยกันเป็น ภาษาเดียว เช่น ประถมบรรษ, อชฌาณ, หรือ อชฌาณ ไม่ควร ใช้ให้ปนกัน เป็น ปฐมบรรษ, หรือ อชฌาณ หรือ อชฌาณดังนี้ เว้นแต่คำที่เราเลือกใช้ไม่ได้ เช่น วิฆเนศวร ดังนี้ คำ วิฆเน เราไม่เคยใช้ตามต้นตอผิดเป็น วิฆเนศวร และ กรรม เราไม่เคยใช้ตาม บาป เป็น กัมม เดย จึงต้องคงไว้เป็น วิฆเนศวร ปนกันอยู่ เช่นนี้ คำเช่นนี้มาก เช่น เวชชกรรม, เวชชศึกษา, เวชชศาสตร์ นิยภคต ฯลฯ เหล่านี้ จำเป็นต้องเขียนปนกันเช่นนั้น

(๔) ใช้ตัวสะกดให้ถูกต้อง คำที่มาจากบาปและต้นตอผิด ควร ตั้งเกิดตัวสะกดตามที่ได้อธิบายไว้ในหน้าเทียบบาปและต้นตอผิด แต่คำ ตัว ฏ, ต และ ป สะกด ไม่ควรแสดงมาเป็นตัว ฏ, ต และ บ สะกด

อย่างพยางค์นั้น เพราะจะปนกับภาษาไทย และถึงจะแสดงหรือไม่
แสดงก็ยังเป็นอย่างเดิม เช่นคำ กรกฎ, หักฏ, สัมปดา ควรเขียน
ตามเดิมเป็น กรกฎ, หักฏ, สัมปดา คงคิดว่า แต่ในส่วนของภาษาไทยนั้น
ตัวสะกดควรเป็นตามหลัก คือ กฏ ก สะกด, กง ง สะกด, กค ค
สะกด, กน น สะกด, กบ บ สะกด, กม ม สะกด, เกย ย สะกด,
เกอว ว สะกด, ที่มีแตกต่างออกไปบ้าง ก็มักจะเป็นคำโบราณหรือ
มาจากภาษาเขมรโดยมากดังนี้

ตัว จ สะกด คือ ร้ายกาจ, แก้วแก้ว, ตรีจเร็จ, เกยจ,
ตุจ, แผลจ, เล็ดจ, ส้มเค็จ, ครัวจ, คำวจ, เด็จ, ดำเร็จ, โสจ
(สรจ), ขาจ, อำนาจ, เท็จ ฯลฯ

ตัว ช สะกด คือ กฤษ

ตัว ญ สะกด คือ ขวัญ, เขิญ (ตำบัก), ดำเคิญ, ควาญ,
จัญไร, ฝจัญ, ฝจัญ, ประจัญ, ประจัญ, ขาญ, ขำนาญ, เขิญ,
อัญเขิญ, อัญขยม, เทอญ, บัญชา, เบ็ญจา, เพ็ญ, รามัญ, มอญ,
ราญ, รำบาญ, เจริญ, จำเวญ, สรวาญ, ส่ำราญ, ดาญ (แตก),
สรวเสริญ, หาญ (กล้า) ฯลฯ

ตัว ร สะกด คือ ควร, ละคร, กำจร, ประษุร, ธร, และ
คำที่แสดงมาจากตัว ระ ควบ เช่น กระ-ประ-กระ- ฯลฯ ต้องใช้ ร
หันลงนั้น เช่น กรรขิง, กรรโชก, บรรดา, บรรทัด, ครรไ

ตัว ด สะกด คือ กด, คำบด, ขุนด, เม็ด, ขด, สรวด,
ดำรวด, รวงวัด, ส้ววด, ก้วด

ตัว ศ สระกด คือ พิศ, ปราศ, บำราศ, เดศ,

ตัว ษ สระกด คือ กระตาศ, ศาสตา, อังคฤษ

(๕) หลักที่จะใช้ ศ ษ คำที่จะใช้ ศ ษ ดังเกิดได้ยาก

นอกจากจะจำต้นศัพท์เดิมได้ และมีหลักที่จะช่วยความดังเกิดได้บ้าง ดังนี้

(ก) คำที่มาจากภาษาบาลี ควรใช้ ศ ทั้งหมดเพราะ ศ และ ษ ไม่มีในภาษาบาลี

(ข) คำต้นศัพท์ใช้ได้ทั้ง ๓ ตัว ต้องจำต้นศัพท์ แต่มีบางคำที่ดังเกิดได้ดังนี้ ศ เกิดแต่ฐานเพดานอยู่ในพจนานุกรม จ. ษ เกิดแต่ฐานมูมเหียงอกอยู่ในพจนานุกรม อุ. ด. เกิดแต่ฐานพื้นอยู่ในพจนานุกรม ศ จะซ้อนหรือตามหลังกันต้องเป็นพวกเดียวกัน เช่น พุศฺจิก, บัศจิม, อิศฺวรย์, ราชฺฐ, โษษฺฐ, กนิษฺฐ, กฤษณ, พัสฺตุ, พัสฺตาร, สมพัสฺตร เป็นต้น และ ษ มักจะใช้ตามหลังตัว ก เช่น เกษฺตร, เกษฺยร, อักษร เป็นต้น

(ค) ส่วนคำภาษาไทย นอกจากคำที่ยืมเอา ศ ษ มาใช้ตามหลักแล้วไว้ข้างต้นแล้ว ก็ควรใช้ ศ ทั้งหมด

(๖) ตัวการันต์ ในส่วนตัวการันต์นั้นมิควรใช้ที่ควรจะต้องเกิดอยู่อย่างหนึ่ง คือ ไม่ทันทฆาต บางแห่งถึงเป็นตัวการันต์ท่านก็ไม่ได้ไม่ทันทฆาต เช่น กาญจน ฉกษณ ฯลฯ ให้ผู้อ่านดังเกิดเอาเอง เช่น เป็นการยากแก่การศึกษา เพราะฉะนั้นตัวใดที่เป็นตัวการันต์ คือ ไม่ต้องการ ควรได้ไม่ทันทฆาตเสีย แต่คำใดที่ต้องการอ่านด้วย คือ ไม่ใช่ตัวการันต์จึงไม่ต้องใช้ไม่ทันทฆาต เช่น คำ ตำนัน, (ต้องการ

อ่าน 'ถ่าน' สุริยวงศ์, กรรณิการ, ชรรณังการ, ถ้ำ เหล่านี้
 ไม่ต้องการออกเสียงตัว ย, ศ, ร, และ ห จึงควรได้ไม้ทันทฆาต ถ้า
 ต้องการอ่านด้วย ก็ไม่ต้องได้ดังนี้ ถ้านั้น (ถาด) หรือ ถ้านั้น
 (ถา-ตะนะ), สุริยวงศ์, กรรณิการ (ถาน), ถ้ำ (ถ้ำ-หะ)

การใช้ไม้ทันทฆาตนี้ คงได้เกิดตามวิธีอ่าน ดังจะอธิบาย
 ต่อไปข้างหน้า

ควรจะได้เกิดข้อหนึ่ง คือ ถ้าตัวใดออกเสียงเป็นสระกตกแล้ว
 ตัวนั้นไม่ควรได้ไม้ทันทฆาตแม้จะมีรูปสระประสมอยู่ด้วย เช่น โพิธิ
 (โพิต) ถ้าจะอ่านเป็น 'โพ' จึงเขียน 'โพธิ' ถ้าจะอ่านว่าไม่ได้
 ไม้ทันทฆาต เช่น 'โพธิ' จะอ่านเป็น 'โพ-ธิ' ไม่ได้ ขอแก้ว่า
 เป็นเช่นนั้นได้ทุกคำ เช่น อตถการ โภค ฐช นติ จะอ่านเรียงพยางค์
 เป็น อตถกา-ระ, โภ-คะ, ฐ-ชะ, น-ติ คงนึกได้ ขอนตอ้งแต่
 วิธีอ่านดังจะอธิบายต่อไป

วิธีอ่าน

ข้อ ๔๖. คำภาษาไทยโดยมากมักจะอ่านตรงไปตรงมาไม่ตั้งถามาก
 คำที่อ่านพิสดารต่าง ๆ นั้น มักเป็นคำที่มาจากบาลีและสันสกฤต
 เป็นพหูพจน์ ควรจะได้เกิดข้อต่อไป

ข้อ ๔๗. คำตัว ฤ คำที่ประสมกับตัว ฤ นั้น มีวิธีอ่านเป็น ๓ อย่าง
 คือ อ่านเป็นเสียง 'รี' เสียง 'รี' และเสียง 'เรอ'

ตัว ฤ ที่เป็นต้นศัพท์ออกเสียงเป็น รี คือ ฤท, ฤชา, ฤษยา
 ที่ออกเสียงเป็น รี คือ ฤ (ไม่) ฤค, ฤค, ฤษ ที่ออกเสียงเป็น

เรือ มอญคำเดียว คือ ฤกษ์ นอกจากนั้นประสมกับพยัญชนะเป็นพยางค์
ออกเสียงเป็น วิ บาง เป็น วิ บาง ซึ่งควรจะสังเกตดังนี้

(ก) ถ้าประสมกับตัว ก ต ท ป ศ ๓ ตัว ออกเสียงเป็น
วิ กฤษฏีกา, กฤษณา, อังกฤษ, ตฤษณา (แสดงคำฤษณา) ตฤณ,
ทฤษฐี, ทฤษฏี. ปฤษณา (ถ้าเขียน 'ปรีศณา' ใกล้เคียงกับศัพท์เดิม
ซึ่งเป็น ปรีศณา) ปฤษณา, ศฤงคาร, ฤฤษฏี เป็นต้น

(ข) ถ้าประสมกับตัวอื่นออกเสียงเป็น วิ เช่น คฤห, นฤมด
พฤษภ, พฤษจิก, พฤษมา, มฤตยู, มฤตก, หฤทัย เป็นต้น แต่ที่
มีคำยกเว้นบาง ดังนี้

อมฤต อ่าน อมริต ก็ได้, อมริต ก็ได้ เช่น สุรามฤต,

พฤษทุ อ่าน พริทุก็ได้ พริทุก็ได้

มฤจณา อ่าน มริจณาก็ได้ มริจณาก็ได้

ข้อ ๔๘. คำพ้อง มีคำที่เขียนอย่างเดียวกัน แต่อ่านเสียงต่างกัน
อยู่มาก ควรสังเกตดังต่อไปนี้

(ก) พ้องกับอักษรนำหรืออักษรควบ เช่น คำ เขมา เพดา
โสน ฯลฯ จะอ่านเป็น เข-มา, เพ-ตา โสน (น ๓ ๔ กต) ก็ได้
หรือจะอ่านเป็น เขมา, เพดา, โสน ก็ได้ คำเหล่านี้ต้องใช้ความ
จดจำเป็นหลัก

อนึ่ง คำสระ อะ ในภาษาบาลีและสันสกฤต ท่านไม่ใช้ประวิตรวชนัย
(นอกจากพยางค์ท้ายดังกล่าวแล้ว) เพราะฉะนั้นจึงพ้องกับอักษรนำ
หรืออักษรควบในภาษาไทย เช่น สุมาคม, กริ, พติ ฯลฯ คำ

เหล่านี้ของดั่งเกิดรูปศัพท์เดิมเป็นหลัก คอถารปศัพท์เป็นอักษรประสม
กัน มาเป็นไทยควรอ่านเป็นอักษรนำหรืออักษรควบ เช่น ตั้งชยา,
เควต ถ้าม ถั่วต ๗ ต ๗ ถ้าศัพท์เดิมเป็นคำเรียงพยางค์ เช่น ตมาทาน,
ตมาคม, กร (ข้าง) พด ต้องอ่านเรียงพยางค์เป็น ตมาทาน,
ตมาคม, กร, พด เป็นต้น

มีความบางคำที่อ่านไม่ตรงตามหลักนี้ ควรสังเกตไว้เป็นพิเศษดังนี้

ศัพท์	อ่านตามหลัก	ไทยใช้อ่าน
เทศนา	เท—ตนะ หรือ เทตตนะ	เทศ—ตนา (โดยมาก)
คำตนะ	ต—ตนะ ,, ตัดตนะ	ตัด—ตนา
วาทนะ	วา—ตนะ ,, วาดตนะ	วาด—ตนา
ตนะ	ตนะ	ตนะ (บ่อ) ตนะ (อักษร)
กนก	กะนกะ หรือ กนก	กะหนก
กากนก	กา—กนกะ ,, กากนกะ	กา—กนกะ
ตมาต	ตมาตนะ ,, ตมาต	ตมา—ต
อนาถ	อนาถะ ,, อะนาถ	อะนา—ต
คักกราช	คักกะราชะ ,, คักกะราช	คักกะ—ราช
ครุฑ	ครุฑะ ,, ครุฑ	ครุ—ฑ
ตมย	ตมย	ตม—ย
จรวิต	จรวิตะ หรือ จรวิต	จระ—หวิต
ไศล	ไศ—ละ	ละ—ไศล (โดยมาก)
เฮนกะ	อะเนกะ ,, อะเนก	อะเน—ก
ตมก	ตมกักระ	ตม—ก

ศัพท์	อ่านตามหลัก	ไทยใช้อ่าน
ดมุท	ดมุทะ	ดะหมุด
ดรูป	ดะรูป	ดะหฺรูป
ประโยชน	ประ-โยค (ไม่นำ)	ประโหยค
ประโยค	ประโยค ๖	ประโหยก
ประมาท	ประมาค ๖	ประหมาค
ประวัต	ประวัต ๖	ประหวัด
คิตก	คิตก ๖	คิหลก
อะคิเรก	อะคิเรก ๖	อะคิเหลก
บัญญัติ	บัญญัติ ๖	บันหยัด
ดีริ	ดีริ ๖	ดีหริ
ศีร	ศีร ๖	ดี
อำมาตย์	อำมาค ๖	อำหมาค

อนึ่งคำวิ ท คอบ ร ที่มาจากบาดและต้นตักฤต ควรเป็นเสียง
คอบแท้ เช่น นิทรา, อินทรีย์, จันทรา, อินทรา (ถ้าเขียน จันทร,
 อินทร, อ่าน จัน-ทอน อิน-ทอน ก็ได้) ฯลฯ ถ้าเป็นคำไทย
 ต้องเป็นเสียง ช เช่น ทราบ (ชาม) ทรง (ชง) ทราบ (ชาม) ฯลฯ

อนึ่งคำที่แผลงมาจาก อักษรคอบ มักจะออกเสียงวรรณยุกต์
 อย่างอักษรคอบเดิม เช่น กราบ เป็น กำราบ (หราบ) ตรวจ
 เป็น ค่ำรวจ (หรวด) ล่ำจ เป็น ล่ำจจ (หรวด) ปราม
 เป็น บ่ำราบ (หราบ) ตรี เป็น ค่ำริ (หริ) จรัส เป็น จ่ำรัส

(หฺรัด) หฺรัด เป็น หฺรัด (หฺรัด) เสฺรจ เป็น หฺรัด (หฺรัด) ๑๓ ๑
แต่มีบางคำที่ยกเว้นบ้าง คือออกเสียงเป็นอักษรตัว เช่น ปราศ เป็น
บําราศ (ราศ) เป็นต้น คำเหล่านี้ต้องอาศัยจดจำเป็นหลัก

ข้อนี้ให้พึงสังเกตเฉพาะคำที่แสดงมาจากอักษรควบ ถ้าแสดงมา
จากอักษรกลางหรือสูง เสียงวรรณยุกต์ก็เป็นอย่างปกติ คือไม่คงตาม
อักษรกลางหรือสูงเดิม เช่น อาจ เป็น อำนาจ (ไม่ใช่หนาด) เกิด
เป็น กำเนิด, โจทย์ เป็น จำโนทย์, แจก เป็น จำแนก ๑๓ ๑
ถ้าอ่านเป็นอักษรกลางหรือสูงตามเดิม ก็ต้องใช้ ห นำ เช่น คี เป็น
คำหิ, แต่ง เป็น คำแห่ง, จ้าย เป็น จำหน่าย, กฏ เป็น กำหนด
 เป็นต้น

(๒) พ้องกับตัวสะกด คำบาทและต้นสัณฐานที่ประสม สระ อะ
ย่อมไม่ใช่ประวัติวรรณยุกต์ เขียนแต่พยัญชนะเรียงกันไป เช่น ชนบท,
บทจร, ชนนี้, กุศต ๑๓ ๑ ถ้าอ่านเป็นเสียงตัว ร สะกด ต้องออก
เสียงสระเป็น ออ, นอกจากตัว ร สะกด ต้องออกเสียงสระ อะ เป็น
โอะ ดังน ชน-นะ บต, บด-ทะ-จอน, ชน-นะนี้, กุศต จึงได้
อธิบายแล้วในวิธีแสดงสระ หรือจะอ่านเรียงตัวตามเดิมเป็น ชนะบะทะ,
บะทะจระระ, ชนะนี้, กุศระระ ก็ได้, หรือจะอ่านเรียงตัวบ้าง, สะกด
บ้าง เป็น ชนะ-บด ๑๓ ๑ ก็ได้, และคำสระอื่น ๆ ที่มีตัวสะกด
ก็มักจะอ่านได้หลายทางเช่นนี้ เช่น สุธ, นิติ จะอ่านเป็น สุก, นิด,
หรือ สุ-ชะ, นิ-ติ ก็ได้

การที่จะอ่านคำเหล่านี้ให้ถูกต้องนั้น ต้องสังเกตหลัก ดังต่อไปนี้
ตามวิชา คำมาดี ตามธรรมชาติคำบาลีและสันสกฤตที่เรานำมาใช้

ในภาษาไทย มักจะใช้พยัญชนะเป็นตัวสะกด เช่น ราช. ภูมิ. จร.
ชาติ. กาญจน์ ฯลฯ เช่นกันมมอวณกนว่า ราช. พม. จอน.
ทาด. กาน ดังตามปกติ แต่ถ้ามคำพ้องท้ายเข้อก (โดยมากเป็น
บาลีหรือสันสกฤตด้วยกัน) รวมกันเข้าเป็นคำเดียว เรียกว่าคำมาดี
แล้ว ต้องอ่านออกเสียงตัวสะกดของคำหน้าด้วย ดังนี้ ราชการ, ภูมิ-
ศาสตร์, จรดถ, ชาติสัญญา, กาญจน์บุรี ต้องอ่าน ราช-ชะ-การ,
ภูมิ-(หรือ) ภู-มี-ศาสตร์, จอ-ระคน, ชาติ-ตุ ดัน-ยา เป็นต้น
ถ้าพยัญชนะคำหน้าเป็นตัวการนตมไม่ทณทฆาต ก็ต้องดัดไม่ทณทฆาต
เดี่ยวเพราะจะต้องอ่านตัวการนตม เช่น กาญจน์, เจตย ถ้าเป็นคำมาดี
ต้องเขียนกาญจน์บุรี, เจตยสถาน และอ่าน กาน-จะ-นะ-บุรี,
เจ-ดะ-ยะ-สะ-ถาน ดังนี้ เป็นต้น เว้นไว้แต่คำประพันธ์ซึ่งต้องการให้
น้อยพยางค์ลง ไม่ให้อ่านตามนี้ จึงควรได้ไม่ทณทฆาตได้เช่น ทิพย
เนตร, สุริยวงศ์ ต้องการให้อ่าน ทิพ-พะเนต, สุ-ริ-วงศ์ ฯลฯ
ตามวิชาประพันธ์ คำประพันธ์ต้องการสัมผัส คือคต้องของ
กันบ้าง, ต้องการให้น้อยพยางค์หรือมากพยางค์บ้าง, ต้องการคร ดห
บ้าง, จึงได้มีวิธีอ่านคำให้แปลกไปจากปกติ เพื่อให้ถูกต้องตามข้อบังคับ
คำประพันธ์ เช่นคำว่า จันทร์ ถ้าต้องการให้มากพยางค์ออกไปหรือ
จะให้รับกับคำต้น ก็ดัดไม่ทณทฆาตเดี่ยวอ่านเป็น จัน-ทอน, หรือ
จัน-ทะระ ก็ได้ และคำว่า จร ถ้าต้องการเป็นดหทั้ง ๒ ตัวก็อ่านเป็น
จระ-ระ, ถ้าต้องการคร คำเดียวก็อ่าน จอน, ถ้าต้องการเป็นคำคร

อยู่หน้า ถ้อยหลัง ก็อ่านเป็น จอ-ระ ดงยเบตน ในชั้นศึกษา
ควรตรวจข้อบกพร่องคำประพันธ์ ให้รวดาทใหม่เดิมสักครั้ง ที่ไหนเป็น
ดิฐ และที่ไหนเป็นคร ฯลฯ แล้วจึงอ่านให้ถูกต้องตามข้อบกพร่องนั้นๆ

ข้อ ๔๘. วิธีอ่านเครื่องหมายต่างๆ มีเครื่องหมายต่างๆ ที่ใช้
ในวิธีหนังสือ ซึ่งควรผู้อ่านจะรู้และอ่านให้ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

(๑) เครื่องหมายที่เกี่ยวกับหนังสือ คือ

! เรียกข้อเจริญ ใช้เขียนไว้หลังคำออกเสียง ซึ่งไม่อาจจะเขียน
คำนั้นให้ถูกต้องตามเสียงที่เป็นจริงได้ เช่น เออ! เอ! พุทโธ! คังน
เบตน ให้ผู้อ่านพยายามทำจนหวั่นและถ้อยให้ถูกต้องตามเป็นจริง

.. เครื่องหมายตะ ใช้เขียนไว้ข้างล่างคำ, หมายความว่าตะ
มาจากคำข้างบน ดังนี้

ผ้าดอก ราคาหัตตะ ๘๐ ดีต่างค

.. ชาว .. แชน .. ๕๐ ..

เช่น บรรทัดต่างต้องอ่านตามบรรทัดบนเพราะคำที่ตะไว้ว่า

‘ผ้าขาวราคาแชนตะ ๕๐ ดีต่างค’ เป็นต้น

ฯ เรียกไปยาดน้อย ใช้เขียนข้างหลังคำที่ตะไว้ ต้องอ่านให้จบ
เช่น กรุงเทพฯ อ่าน กรุงเทพมหานคร, ‘พระราชวังบวรฯ’ อ่าน
‘พระราชวังบวรสถานมงคล,’ ‘โปรดเกล้าฯ’ อ่าน ‘โปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม’ เป็นต้น

ฯฯ เรียกไปยาดใหญ่ ใช้เขียนไว้หลังคำที่ตะไว้ เช่น ‘ร้าน
ชำขายหอมกะเทียม ฯลฯ’ หรือ ‘ข้าวยพทเจ้า ฯลฯ ขโย’ เมื่อ

อ่านถึง ๑๓๑ ต้องบอกว่า 'ละ' ดังน 'ร้านชำขายหอมกะเทียม ละ'
หรือ 'ข้าวพทเจ้า ละ ๕ โย' เป็นต้น

(๒) เครื่องหมายโบราณ คือ

๑ ขำ ๑	อ่านว่า	ข้าพเจ้า
๑ พณ ๑	...	พระหนุเจ้าท่าน
๑ ราช	...	ศก
๑ ราช	...	ศกราช
๑ ราช	...	ชา
๑ ราช	...	ฎกา
๑ ราช	...	๓ ท
๑ ราช	...	๗ ท

(๓) เครื่องหมายที่เกี่ยวกับตัวเลข คือ

เลข ๓ ท้ายจำนวนเลขตั้งแต่ ๒ คำแห่งขึ้นไปให้อ่านว่า 'เอ็ด'
เช่น ๑๓, ๒๓, ๓๐๓, ๓๐๐๓, ๑๓๑ ให้อ่านว่า ดิบเอ็ด, ยี่สิบเอ็ด,
สามร้อยเอ็ด, พันเอ็ด, เพราะถาอ่าน ดิบหนึ่ง, ร้อยหนึ่ง ก็จะต้องกับ
ดิบเดียว, ร้อยเดียวไป

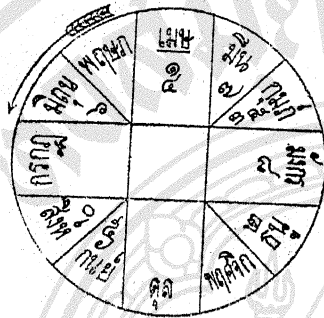
อ่านวนเดือน วัน ๒๑๓ คำ อ่านว่าวนจันทร์ (เลข ๒) เดือน

อ้าย, แรมดับคำ, ถาเป็นข้างขึ้นเขียน ๒๑๓ คำต้องอ่านวนดับคำ

เลข ๓ อ่านอาทิตย์, ๒ จันทร์, ๓ อังคาร, ๔ พุธ, ๕ พฤหัสบดี,
๖ ศุกร์, ๗ เสาร์ ๘ ราหู, ๙ พระเกตุ ๐ มฤคยู เดือน ๓ อ่าน

เดือนอ้าย, เดือน ๒ อ่านเดือนนี้ นอกนั้นอ่านตามดวงเดช เดือนแปดหลัง
ใช้เขียนดังนี้ ๖๘

อ่านดวงชาตา เครื่องหมายรูป ๘ หวดอ่านว่า 'ลักคณา' คือ
เวดเกิดหรือทำการต่าง ๆ ขึ้นคนให้อ่าน
ลักคณาก่อน แล้วเรียงราศีวงไปตามลัคนา
ตั้งนักษัตรอยู่ราศีกนย, จันทรอยู่ราศี

ขึ้น ๖ ๑๖
ชอราศีกง ๑๒ นน ใช้เขียนเลขแทน
กได้ คือ ๐ ราศีเมษเรียงไปจนถึง ๓๓ ราศี
มณ.

อ่านต้นศร	๕	๕	๕
๒	๓	๓	๒
๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒

๓ บาท ตั้ง ๕ เฟื่อง ๒ ไฟ
มาตราน ๖ ใช้เขียนเรียงกันลงมา มากอยู่ข้างบนดังนี้

๕	๕	๕	๕
๒	๓	๓	๒
๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒

หน้าไม้	ยก	เซ็นไม้	๒	อ่านไม้ ๒ ยก
	วา		๗	
	คอก		๐	
	คป		๑	
	นว		๕	
๑ วา ๑ คป ๕ นว ดึงนเปนน				

คำแนะนำในการอ่านหนังสือ

ข้อ ๕๐. ข้อที่ถัดมา ผู้เรียบเรียงข้อฝึกคำแนะนำในการอ่านหนังสือ
ไว้ด้วย ทว่าข้อนี้ไม่เกี่ยวกับอักษรวิเศษเลย แต่เห็นว่าเป็นของคณอน
ดำคัญของผู้อ่าน คือถ้ามัวผู้อ่านจะอ่านหนังสือได้อีกต้องตามอักษร
วิเศษทั้งหมด แต่ขาดตาในการอ่านคงจะกล่าวต่อไปน ก็อาจจะทำให้
เรื่องท้ออ่านไม่พอเพราะ และผู้ฟังจะไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิดๆ ไป
ไม่เป็นทอดคดคมหัวใจของผู้ฟัง ทำให้เสียคุณสมบัติของผู้อ่าน และทั้ง
ผู้แต่งเรื่องท้ออ่านด้วย

ตาในการอ่านนั้นควรเป็นดังนี้

ข้อสำคัญในการอ่านนั้น ต้องอ่านให้ชัด และ ให้ดังพอที่ผู้ฟังจะ

ได้ยินทวกัน แต่ไม่ให้งกเกินไปจนเป็นรื่องขายขนม

(๑) ถ้าเรื่องร้อยแก้ว ควรอ่านดังนี้

(ก) พยายามให้เป็นเสียงพูด

(๑) คำขึ้นต้นความ ให้ตั้งและให้ช้ากว่าปกติเล็กน้อย เพื่อให้ผู้ฟังกลับจิตมาตั้งใจฟัง แล้วจึงผ่อนเสียงลงเป็นปกติ และเร็วเข้าโดยลำดับ จนถึงวรรคจึงหยุดและชนตอนอกกให้ตั้งและช้าลงกว่าเดิม

(๒) พยายามหยุดหายใจในทักจบวรรคหรือจบคำ อย่างหยุดคาบคำ เช่น 'ด้ามคิยาจารย์,—สโมธร์' ดังนี้ ถ้าคำใดเป็นคำสำคัญก็ให้เน้นถ้อยคำขึ้นให้ชัดเจน หรือเรื่องเขากล่าวเป็นข้อ ๆ เช่น ศักดิ์หา คือ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นถกทรัพย์ ฯลฯ ต้องทอดจังหวะเป็นข้อ ๆ ไป

(๓) ต้องให้เป็นไปตามเนื้อเรื่อง คือถึงเรื่องใดก็ให้เสียงแข็งและเร็วเข้า ถึงเรื่องอ่อนอ่อนก็ทอดให้เสียงอ่อนหวานลง เป็นต้น ให้ถือเอาตามทัศนคติคนพูดเป็นหลัก

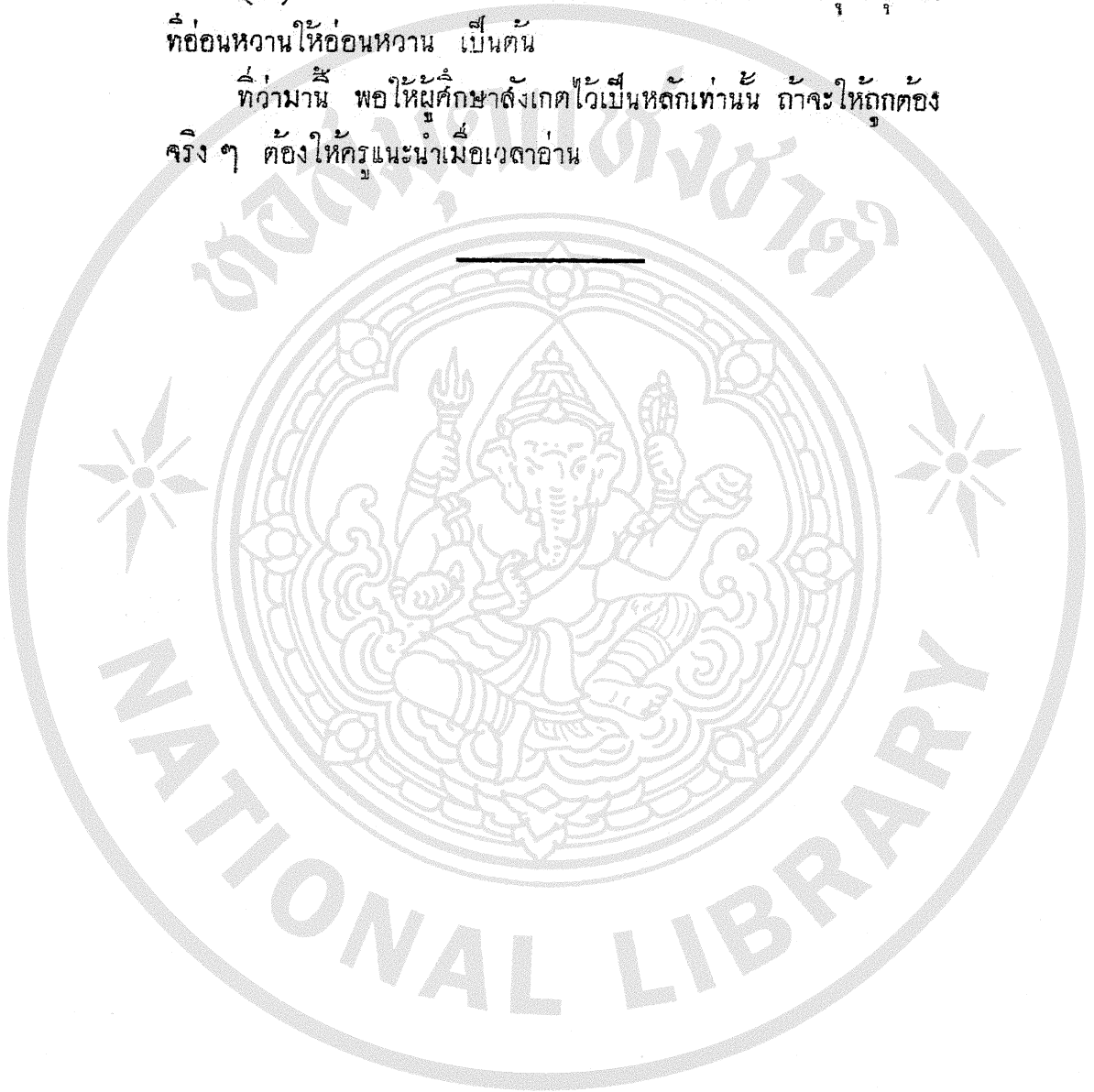
(๔) ถ้าอ่านคำประพันธ์ คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ต้องอ่านเป็นทำนองอย่างหนึ่ง จะอ่านเป็นเสียงหวาน ๆ เป็นเสียงพูดไม่ได้ คือ

(๕) ให้หยุดตามวรรคของคำประพันธ์นั้น ๆ คำหยุดให้ทอดเสียงเล็กน้อย

(๖) ถ้าถึงคำทวิบาท ถึงแม้ว่าไม่ใช่วรรคก็ให้ทอดจังหวะเล็กน้อย เพื่อให้ฟังคล่องกัน เช่น

'องค์ใดพระสัมพุทธ สัพพัญญู สันดาน' คือว่า สัทธ ต้อง ทอดจังหวะเล็กน้อย ถึงแม้ว่าคำร้อยแก้วซึ่งแต่งให้คล่องจองกัน เช่น คำประกาศเทวดา, หรือคำกล่าวสุนทรพจน์ เป็นต้น ต้องทอดจังหวะในคำทวิบาทเหมือนกัน แต่อย่าให้ช้านัก จนกลายเป็นถึงวรรคไป

(ค) ต้องให้เป็นไปตามเนื้อเรื่องเหมือนกัน คอถึงทศให้ดู ถึง
 ท้อฮวนหวานให้ฮวนหวาน เป็นต้น
 ความมาน พอให้ผู้ศึกษาสังเกตไว้เป็นหลักฐาน ถ้าจะให้ถูกต้อง
 จริง ๆ ต้องให้ครูแนะนำเมื่อเวลาอ่าน

พิมพ์ที่ ไทยวัฒนาพานิช (แผนกการพิมพ์)
เลขที่ ๘๘๑ ถนนพระราม ๑ อำเภอปทุมวัน พระนคร
บុญทริ่ง ต. จัตุรารณ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๔๙๒

